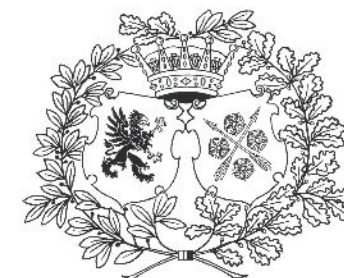


Wuxuonens, Uppsettals 1000482
Tryckare, Länens 351 051



Södermanlands-Nerikes Nation
Majhälsning till landsmännen 73 – 2000



Södermanlands-Nerikes Nation
Majhälsning till landsmännen 73 – 2000

Innehåll

Glad vår!	3
Från Höst till Höst, av Jan-Olof Smedberg	5
Nationsområdets namn, av Henrik Ågren	7
Brundisium, av Harald Rydberg	14
Södertälje – stad i över tusen år, av Göran Gelotte	24
Att angöra en hylla, exposé om Nationens arkiv, av Magnus Danielsson	29
Nationens stipendier och stundande förändring, av Patrick Lindevall	33
In memoriam	35
Avlidna landsmän	38
Från Vår till Vår, av Förste kurator Emma Syrén	39
Nationens ekonomi, av Andre kurator Pontus Scherp	46
Nationsföreningar	47
Nationens ämbetsmän och nämnder	48
Förändringar inom seniorföreningens medlemskader	52

Majhälsning till landsmännen startade år 1928. Den utges sedan 1974 av Södermanlands-Nerikes nations Seniorförening. Register för tidigare årgångar finns i Majhälsning 1937, 1947, 1957, 1967, 1982 och 1992.

Majhälsningen distribueras genom
Södermanlands-Nerikes nation
S:t Olofsgatan 16
753 12 Uppsala
Tel. 018/15 40 60
Fax. 018/15 40 64

Glad Vår!

Det är dags att återvända till Uppsala efter de tidigare årgångarnas utflykter till hembygden. Ett undantag må dock tillåtas i form av en artikel om Södertälje, en enligt några i seniorföreningens styrelse ofta förbisedd ort, trots Astra, Scania och de ovan icke nämnda personerna. Presentationen har författats av stadsantikvarien Göran Gelotte. Här kan tilläggas att den första fabriksbyggda bilen i Sverige gjordes 1897 av vagnfabriksbolaget i Södertälje (Vabis) och 1900 presenterade maskinfabriken Scania i Malmö sin första modell. Företagen slogs 1911 samman till AB Scania-Vabis. Tre år senare grundades Astra av Apotekarnas Kemiska Fabriker.

Gatunamnen i Uppsala har behandlats av ett par nationsmedlemmar. Namnsforskaren Mats Wahlbergs bok *Uppsalas gatunamn* utkom 1974 och ingår i serien Uppsala stads historia. Förra året utgav historikern Henrik Ågren boken *Gatunamn och platskänsla i Uppsala*, där han enligt förordet "velat göra en bred betraktelse över vad gatunamnen säger oss om vår stad, dess historia och vårt förhållande till omvärlden". Det har naturligtvis varit alltför frestande att inte utnyttja denna samlade kunskap i en närmare genomgång av gatunamnen vid nationskvarteret. Varför heter det Rosendal, varför har gatorna helgonnamn och vad var det för rundel och järnbro som bidragit till namnfloran?

Nationskvarteret rymmer och har rymt många märkliga hus som beskrivits i tidigare Majhälsningar och i boken om nationshuset från 1997, *...ett enkelt, hemtrefligt nationshus*. Några har tyvärr rivits, som Kartago, medan andra finns kvar. Ett av de senare är Brundisium, hörnhuset vid S:t Lars- och S:t Olofsgatorna, som höll på att försvinna i samband med att nationshuset byggdes. Redaktörens intresse för huset väcktes på nytt när en ättling, sonen Per-Hugo Brundin, till den som huset fått sitt namn efter presenterade ett material om den Brundinska cran. Detta förledde mig till fortsatt fördjupning i historien om huset och tomten, som visade sig ha rymt en matservering, en ämbetsmannagård, en klensmedja och längre tillbaka i tiden ha tillhört domkyrkan.

Det nostalgiska inslaget i årets Majhälsning är inte slut med detta. Nationens energiske arkivarie Magnus Danielson har nyligen fört över arkivet till värdiga lokaler i Stavenowska huset och lämnar en redogörelse för nationsarkivets uppläggning och deponeringarna av äldre handlingar i universitetsbibliotekets handskriftsavdelning. Nationens stipendier ses nu över bl a med hänsyn till nya stiftelselagen, vilket utreds av stipendiesekreteraren Patrick Lindevall. En Majhälsning vore inte fullständig utan kuratorernas berättelser om sin förvaltning, något som de så småningom kan visa för sina barn och barnbarn, och förteckningen över nationens ämbetsmän.

Slutningen ett tack till bidragsgivarna, med visst undantag, och en hänvisning till rubriken på förordet.

Redaktören



Seniorföreningens styrelse

Jan-Olof Smedberg (ordf.)
 Agneta Björnsjö
 Per Carlsson
 Matias Eklöf
 Per Göran Forsberg
 Anders Frigell
 Lars Gombrii
 Stellan Lind
 Eva Rimsten

Inspektor:
 Leif Lewin

Nationens skattmästare:
 Gunnar Ekman

Förste Kurator:
 Emma Syrén

Seniorföreningens ordf.:
 Jan-Olof Smedberg
 Hanstawiiks Säteri
 151 52 Södertälje
 Tel. 08/550 930 95

Redaktören för Majhälsningen:
 Harald Rydberg
 Blåhakevägen 17 A
 756 52 Uppsala
 Tel. 018/32 01 36

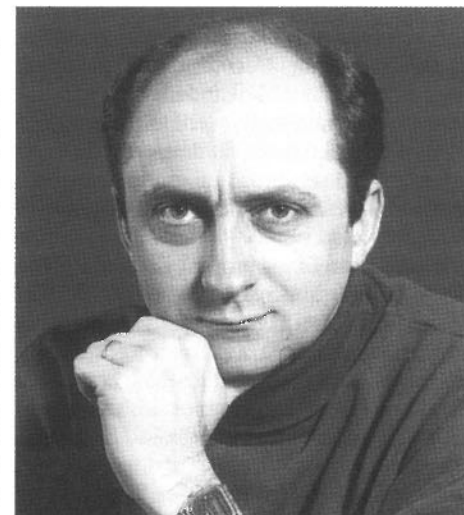
Seniorföreningen är öppen för nya och gamla landsmän och landsman-
 innor och andra intresserade och gymnare av nationen. Detta betyder,
 Kära sömmland-närking, att Du kan uppmana de vänner som gärna föl-
 jer eller vill följa med på nationens fester att bli medlemmar i vår före-
 ning. Föreningens postgiro-nummer är **2 59 06-9**. Medlemsavgiften är
 54 kr (OBS!) för årsbetalande och 300 kr för ständigt medlemskap.

Från Höst till Höst

Av Jan-Olof Smedberg

Nya tider, nya seder! Nya tider,
 ny Seniorförening?

Just nu förs inom styrelsen
 en diskussion om utformningen
 av föreningens framtida inrikt-
 ning och verksamhet. Diskus-
 sionen är allvarlig, föranledd av
 de senaste årens bristande upp-
 slutning till Höstfesten, men
 den är konstruktiv och idérik.
 Ett radikalt förslag vore att
 anpassa festen efter intresset
 och helt enkelt banta ner den till
 en enklare sexa. Dock höjs de
 flesta röster för att det bara är
 en rejäl gasque som kan locka
 långväga seniorer hela vägen
 till Uppsala. Behöver Höstfes-



ten omformas för att locka senare generationers medlemmar? Måste "mark-
 nadsföreningen" intensifieras för att höras i bruset? Skall även icke-medlemmar
 bland de aktiva studenterna bjudas in som till en traditionell gasque?

Till Höstfesten 1999 var ca 30 personer anmälda. Festmiddagen med fullt
 program, orkester, trappmarsch och sexa fick ställas in, men de som valde att
 stanna på den sexa som nationen ordnade i festsalen i stället, fick i gengäld en
 intim och utomordentligt trevlig middag med högre "kamratfaktor" än vad en
 större fest kanske möjliggör.

Stora Höstfester varje år är kanske ett självändamål? Kanske är intresses-
 vackan bara en spegelbild av den intressekris som alla nationerna nu upple-
 ver? Styrelsen tar tacksamt del av medlemmarnas synpunkter och förslag!

Resonemangen kring Höstfesten leder vidare till en diskussion om Senior-
 föreningens syfte och verksamhet. Under senare år har vi, förutom den årliga
 Höstfesten, även arrangerat en hembygdsresa i samarbete med nationen, haft
 ett par pubkvällar då seniorer ryckt in som personal, ordnat en utställning av
 gamla fotoalbum och instiftat ett stipendium som delas ut av Seniorföre-
 ningen vid någon av nationens traditionella fester. Det behövs kanske mer för
 att i föreningen engagera dem som är på väg att lämna nationen. De aktiva
 studenterna bör uppmärksammas på att Seniorföreningen erbjuder ett utom-
 ordentligt (ordet ultimata kommer att användas mot målgruppen) nätverk
 inför steget ut i arbetslivet? Styrelsen arbetar aktivt med sådana frågor. Vi har
 inte svaren ännu, men ett vet vi – de medlemmar som deltar i de olika aktivi-
 teterna har precis så trevligt som man bara kan ha på vår nation.

I förra Majhälsningen avslutade jag med ett upprop till en hembygdsresa till Nynäshamn den 15 maj. Den blev en i raden av många lyckade resor som på ett perfekt sätt blandar genuina upplevelser av hembygden med avkoppling och trivsamt samvaro över generationsgränserna. Ett femtontal landsmän slöt upp, med Anna-Lisa Hellman (91) i täten och Gabrielle Smedberg (0,7) i eftertruppen. Den lärrika och sköna dagen innehöll bergsklättring till medeltida vårdkase, överblickande Himmerfjärden, inmundigande av Sorundatårta, runstensguidning av livs levande viking och besök i ett vikingahus. Där bjöds vi på mjöd ur kohorn och deltog med liv och lust i dramat om stölden av Tors hammare. Lunch intogs i hamnen, varpå 1 Q:s mor och far bjöd på kaffe med hembakt – det enda rätta på hembygdsresor!

Hembygdsresan 2000 går till Eskilstuna den 6 maj.

Ett högintressant projekt där Seniorföreningen bistår nationen, gäller de filmrullar, som arkivarien Magnus Danielson funnit i ett dammigt hörn av arkivet. De flesta låg i en rostig senapsburk av plåt från anno dazumal. Burken visade sig mycket passande för ändamålet, eftersom ett par av filmerna led av vad expertisen kallar vinägersyndrom! Vi har åtagit oss att efterforska hur filmerna skall tas omhand och videokopieras för visning. Filmerna är sju till antalet: "Gåsmiddag 1938", "Hembygdsresa i Mellösa 1939", "Kamratmöten" (1942 och 1947), "Bilder från Uppsala och nationsfest" (1940-41) samt två rullar från 1960-talet. Totalt rör det sig om ca 600 meter film.

Arkivchefen på Filminstitutet har visat stort intresse och en filmexpert har studerat filmernas kondition och lämnat en rapport. FI är självt intresserat att bevara ett par av filmerna, vilket innebär att de bekostar framtagning av nya negativ och visningskopior. Vissa av originalen vill man frysförvara, kostnadsfritt för nationen. Nästa steg var att ta filmerna till Arkivet för Ljud och Bild. Även de visade intresse för vissa filmer, vilket betyder att vi får videokopior kostnadsfritt.

I detta arbete kontaktade jag även hedersledamoten Rune Waldekrantz, som var till stor hjälp att skaffa kontaktpersoner på FI. Han berättade även att där finns den enda film han själv regisserat, "Från Gås till Lucia", inspelad på nationen 1938! Detta lätt surrealistiska opus fick arkivarien och jag till vår stora glädje se på FI. Regissören gav även sitt välvilliga tillstånd till att vi videokopierar och visar den på nationen. Styrelsen hoppas att som begivenhet vid Höstfesten den 14 oktober kunna ordna en Seniorföreningens Film-Festival med åtminstone några av filmerna. Varför inte instifta filmpriset "Rutger" eller "Gyllenhielm"?

Åter till Höstfesten 1999. Trots att festmiddagen transponerades till en festscen, kunde de traditionella programpunkterna genomföras under sedvanligt trivsamma former – eftermiddagskaffe och årsmöte som samlade ett 40-tal medlemmar. Det intressanta studiebesöket ägde rum på Ångströmlaboratoriet, där vi fick en engagerad visning av bl a professor Sture Hogmark.

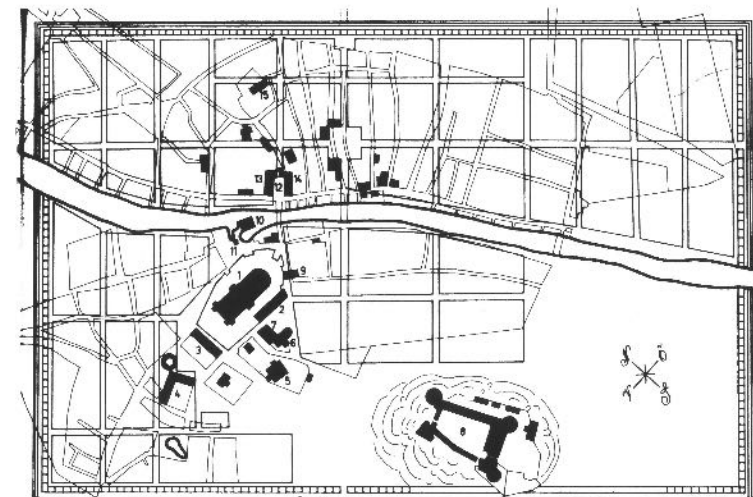
Från Höst 1994 till Höst 2000 innebär att mina sex möjliga år som ordförande strax är till ända. Tack för förmånen att än en gång ha fått verka i den bästa av nationer! Det känns som om det vore dags att kandidera till recensorsförmån igen...

Nationsområdets namn

Av Henrik Ågren

Det kvarter där Sörmlands-Närkes nationshus ligger och som landsmännen ofta talar om som "nationskvarteret" heter egentligen *Rosendal*, vilket de senaste åren varit möjligt att läsa på de nya gatuskyltar som satts upp i Uppsalas centrala delar. Kvarteret omges av gatorna Rundelsgränd, S:t Johannesgatan, S:t Larsgatan och S:t Olofsgatan. Namnen på kvarter och gator ger knappast några speciella associationer hos den som hör dem. De är ganska typiska för de centrala delarna i en gammal stad som Uppsala. Bakom namnen döljer sig dock flera intressanta historier.

Låt oss börja med deras tillkomst. Samtliga fem namn härstammar från samma tid, nämligen åren runt 1670. Bakgrunden är att Uppsalas gatunät under mitten av 1600-talet genomgick en stor förändring. Under medeltiden var städer normalt oregelbundet byggda. Gatorna följde terrängen, var slingriga och möttes sällan i rät vinkel. Som en följd av det var även kvarteren asymmetriska. En sådant spontant framväxt mönster passade inte 1600-talets ideal. Det fanns flera skäl att sträva efter ett regelbundnare gatunät. Brandrisken minskade med större och rakare gator, det blev proppare och mer representativt (inte oväsentligt i en stifts- och residensstad, där rikets kungar fortfarande under 1600-talets början kröntes) och staden blev lättare att kontrollera. Med en regelbunden stadsbild kunde antalet infarter minskas och därigenom också risken att någon försökte smugla varor förbi de stadstullar som var en del av tidens ekonomiska system.



Utsnitt ur 1643 års regleringskarta som visar det nya gatunätet lagt över det medeltida. Sysslomansgatan och Rundelsgränd finns ännu inte med. Kvarteren Rosendal och Rosenberg ligger till vänster om Kronans stall med Rundeln (nr 4) och Gustavianum (nr 3). Efter rensritning av Stig Sundberg, Upplandsmuseet.

Under 1600-talets mittersta decennier byggdes alltså Uppsala om ordentligt. Området närmast Domkyrkan var svårt att göra något åt, men i övrigt framträdde snart en ny stad med räta vinklar.¹ När detta var genomfört hade man en mängd nya gator och kvarter utan namn. Därför tillsattes 1669 stadens första gatunamnskommitté med ansvar för att ge såväl gator som kvarter namn. Resultatet av kommitténs arbete presenterades 1671 i form av en ritning ("planta") över Uppsala, med namn på de flesta gator och kvarter. Händelsen har av namnforskaren Mats Wahlberg beskrivits som: "ett nytt skede i de uppsaliensiska gatunamnens historia". Han fortsätter: "Under medeltiden och 1600-talets första hälft var namnen till sannolikt allra största delen spontant framväxta. Från och med 1669 blir det officiella reglerande inflytandet helt dominerande."²

Nytt var också att kvarteren skulle ha namn. Rimligen var även det en följd av de nya ordningssträvandena. Behovet av gatunamn är lätt att förstå utifrån vardagliga behov. Det är lättare att hitta och visa vägen om man kan kalla gatorna för något. Kvarternamn fyller inte samma funktion. I stället var det av administrativa skäl man började ge kvarteren namn. På kartor och vid planering kan det vara värdefullt att ha namn även på kvarter. Reformen med kvartersnamn var med andra ord också en del i den nya ordning som utmärkte 1600-talet.

Rundelsgränd

Tre av de fyra gatorna runt om Rosendal har namn efter helgon. Undantaget utgörs av Rundelsgränd, som löper mellan S:t Olofsgatan och Skolgatan, ovanför nationskvarteret i backen upp mot Kyrkogården. Namnets ursprung är svårt, för att inte säga omöjligt, att lista sig till utifrån nutida förhållanden. Det krävs fördjupade kunskaper i Uppsalas historia för att ana varifrån det kommer. Svaret är dock intressant, inte bara med avseende på stadens egen historia, utan också med avseende på rikshistorien.

Namnets ursprung ska sökas i en kunglig borg – en så kallad kungsgård – som Gustav Vasa lät uppföra i nuvarande Universitetsparken innan Uppsala slott byggdes. Tidigare hade det funnits en kungsgård på östra sidan om ån, strax söder om Islandsfallet. Nu beslöt dock kungen att bygga en gård väster om ån i närheten av Domkyrkan i stället. Kungsgården hade två runda torn, så kallade rundlar och det är därifrån *Rundelsgränd* har fått sitt namn. Gården låg egentligen längre bort i Universitetsparken, nära Biskopsgården, men Rundelsgränd passerade den ändå, eftersom gränden på den tid gatan fick sitt namn var längre och avslutades i en krok ned mot nuvarande Akademigatan mellan Gustavianum och Ekermanska huset (historiska institutionen). När Uppsalas planta gavs ut hade kungsgården rivits till förmån för Uppsala slott, men det norra tornet fanns kvar fram till dess universitetshuset byggdes på 1880-talet och kallades allmänt *Rundeln*.

Ett annat namn på Rundeln var *Styrbiskop*. Det påstås att Gustav Vasa kallat tornet så därför att dess uppgift var att vaka över Biskopsgården och hålla

ärkebiskopen på mattan. 1500-talet var en tid av maktkamp mellan kyrkan och kungen. Därför var det inte så konstigt att Gustav Vasa kände ett behov av att bygga sin gård nära Biskopsgården och rikta tornen åt det hållet. Vad som däremot är anmärkningsvärt (om historien är sann) är att han var så uppriktig med syftet. Det kan knappast ha verkat lugnande i den konfliktfyllda situation som rådde. Rundeln fanns kvar tills universitetshuset byggdes på 1880-talet. Namnet *Styrbiskop* hade tidigare överförts på det torn i Uppsala slott som var beläget där Gunillaklockan står idag.

Helgongatorna

Vad gäller de övriga tre gatunamnen är de i en mening mer lättolkade; de syftar alla på helgon. Namnen har dock inte bara valts av fromt religiösa skäl i allmänhet. I två av fallen, S:t Larsgatan och S:t Olofsgatan, var kopplingen till närmiljön stark. Visserligen hade inget av dessa helgon såvitt man vet bott eller uppehållit sig i Uppsala. Sankt Lars (eg. Laurentius) var enligt legenden ärke diakon i Rom och dog som martyr 248, då det som i dag är Uppsala fortfarande låg under vatten. Sankt Olof var den norske kungen Olof Haraldsson. Han kristnade under början av 1000-talet Norge och blev i och med sin död i strid vid Siklestad 1030 Norges nationalhelgon, länge Nordens viktigaste helgon.

Vad finns det då för koppling mellan dessa personer och ett par gator i Uppsala? Svaret är ett de, tillsammans med den svenska helgonkungen Erik Jedvardsson (den helige), var Domkyrkans patroner och tidigare skyddshelgon. S:t Lars hade varit kyrkans huvudhelgon redan när Domkyrkan var belägen i Gamla Uppsala. Varför man valde denne romerske prästman är inte känt, men det spelar mindre roll. Vid tiden för tillblivelsen av S:t Larsgatan – som utgår från domkyrkoområdet – fanns som sagt en gammal tradition att gå tillbaka på.

Historien bakom Olof den heliges koppling till Uppsala domkyrka är där-



Rundeln "Styrbiskop" med kungliga stallet till höger och Gustavianum och Domkyrkan i fonden avritad från S:t Olofsgatan. (Förlaga från 1696 till *Suecia Antiqua et Hodierna*.)

emot känd. Bakom den ligger en ekonomisk-teologisk tvist med stark koppling till stadens näringsliv och norra Skandinaviens religiösa geografi. Under äldre medeltid var Uppsala en viktig handelsstad. I Uppland möttes det norra skogsverige och det södra slätt sverige. Pälsar från den ena regionen byttes mot jordbruksprodukter från den andra. Uppsala hade ett bra geografiskt läge nära Mälaren och med goda vattenflöden även norrifrån. För att kunna dra fördel av detta krävdes det dock att norrlänningarna faktiskt kom till Uppsala. På den här tiden var religionen mycket viktigare i alla människors liv. När någon planerade en handelsresa var det inte bara viktigt att ta hänsyn till ekonomiska aspekter utan också till religiösa. Eftersom Olof var ett så betydande helgon föll det sig nog naturligt för många norrlänningar att besöka hans helgedom i Nidarosdomen i Trondheim i stället för att ta sig till Uppsala. För att locka fler pilgrimer från norra Sverige införde Uppsala domkyrka Olof som ett tredje skyddshelgon, något som lär ha utlöst en irriterad korrespondens mellan prelater i Uppsala och Trondheim.³ S:t Olofs portal i Domkyrkan vetter passande nog mot norr.

Även om de båda helgonen Laurentius och Olaf Haraldsson aldrig satt sin fot i Uppsala som levande personer, hade de som beskyddare för Domkyrkan en anknytning till staden. Så förhåller det sig däremot inte med den Johannes som lånat sitt namn åt S:t Johannesgatan. Namnet syftar på aposteln Johannes, som varken som levande eller död har haft någon särskild koppling till Uppsala. Förmodligen kom namnet till i anslutning till de andra gatorna med helgonnamn. Det är i så fall ett av de tidigaste exemplen på så kallad gruppnamngivning av gator i Uppsala. Gruppnamngivning betyder att namn ges efter ett gemensamt tema i ett område. Detta är ett typiskt 1900-talsfenomen, men tillämpades i mycket begränsad omfattning redan vid gaturegleringen.⁴

Oavsett ursprung bidrar namnen till att framhäva områdets karaktär. Den ålderdomliga gatubilden, med raka, men trånga gator, och närheten till två medeltida kyrkor gör att helgonnamn känns naturliga. Det är dock anmärkningsvärt att de inte tillkom under den katolska medeltiden, utan under det lutherska 1600-talet, då helgonväsendet inte värderades högt. Lutheranismen var den enda rätta läran och den som trodde på något annat var antingen dum eller ond, och hade i vilket fall som helst en felaktig och farlig uppfattning om världen. I denna världsbild ingick också en fientlig syn på det katolska. Ändå döptes flera gator i ärkesätet, i själva helgedomens närhet, efter helgon.

När gatorna fick sina namn hade det tidiga 1600-talets värsta katoliskräck i och för sig gått över. Dessutom hade reformationen på vissa punkter gått ganska mjukt fram i Sverige. De helgon som under den katolska tiden beskyddade kyrkor, erkändes fortfarande som kyrkornas beskyddare, såsom S:t Lars och S:t Olof. Det fanns ett värde i dessa mytiska personer, eftersom de var symboler folk kunde identifiera sig med. S:t Olof och S:t Lars var del i dåtidens Uppsalaidentitet.

Trots invändningarna framstår det som märkligt att det fanns ett kulturellt kapital i helgonnamn. Det var som att erkänna avvikande religioner. Jag kan bara tolka det som att den lutherska ortodoxin hade undantag. Rimligen var

det inte det religiösa i namnen som uppskattades, utan kopplingen till gammalt och fornt. Kanske gick det att gå lite över gränsen om det bara gällde att använda ett namn. Det var ju inte fråga om att verkligen tillbe helgon. Det är också möjligt att det var typiskt för universitetsstaden Uppsala, där representanter för universitetet satt med i gatunamnskommittén, att välja namn med kulturhistoriskt värde även när dessa inte var renläriga.

Järnbrogatan

Namnen på de fyra gator som omger nationskvarteret har nu förklarats. Det vore emellertid fel att förbigå ytterligare ett gatunamn, inte minst som det verkar som om det har funnits krafter som velat få det att falla i glömska. Namnet *S:t Olofsgatan* är på en gång både gammalt och nytt. Det kom till i samband med gaturegleringen och användes fram till mitten av 1800-talet på den del av gatan som ligger väster om Fyrisån. Den östra delen kallades *Nya Brogatan* efter en bro som Olof Rudbeck lät konstruera 1666. Trots att bron sköjdes bort med vårfloden redan 1684 levde även detta namn kvar till mitten av 1800-talet. Då beslöt Uppsala stad att återupprätta den broförbindelse mellan S:t Olofsgatans östra och västra del som länge saknats. Bron byggdes i järn och kom därför snart att kallas *Järnbron* varvid även S:t Olofsgatan bytte namn – till *Järnbrogatan*.⁵

Idag framstår det som märkligt att det historiskt välrenommerade namnet *S:t Olof* skulle få ge vika för en simpel järnkonstruktion. Vid den här tiden såg man dock annorlunda på saken. Det var fortfarande nytt att kunna bygga så avancerade konstruktioner i järn. Järnbron var den första hängbron i Sverige som tillverkades i gjut- och smidesjärnsteknik.⁶ Därför låg det säkert lokalpatriotisk stolthet i botten när Uppsalaborna började kalla sin bro *Järnbron*. Att hela gatunamnet ändrades samtidigt minskar inte bilden av att detta var något anmärkningsvärt.

Med tiden blev Järnbron otidsenlig. I det skick den befann sig klarade bron i längden inte av den växande bil- och busstrafiken. Stadsstyrelsen ersatte därför 1964 Järnbron med en ny bro av betong, som fick namnet *S:t Olofsbron*. På köpet fick gatan tillbaka sitt gamla namn. Det var inte självklart att Järnbrogatan måste byta namn bara för att en ny bro byggdes. Namn kan leva kvar efter att den företeelse som givit upphov till namnet försvunnit – som i fallet Rundelsgränd. Problemet var att Järnbron fortfarande var mycket populär, rent av en viktig symbol för Uppsala. Beslutet om rivning föregicks av protester, kampanjer och debatter.⁷ Det har påståtts att det starka motståndet mot rivningen var en anledning till att både bron och gatan fick byta namn. Genom att ersätta alla namn som påminde om vad som skett skulle ändringen skylas över. Järnbron sparades dock och finns idag återuppsatt som en förbindelse för gångtrafikanter och cyklister mellan S:t Johannesgatan och Linnégatan, bara ett stenkast från det gamla läget.

Rosendal

Gatunamnen runt nationskvarteret visar sig vara nycklar till en värld av politiska manövrar, ideologiska ställningstaganden och kulturella hänsyn både på lokalplanet och på rikspanet. Hur är det då med kvarternamnet, *Rosendal*? Det måste tyvärr avslöjas att det är svårt att hitta några stora historiska konspirationer i namnet. Däremot kan det sägas en del om vår historia i ändå. De flesta kvarternamn i grannskapet härstammar, liksom *Rosendal*, från 1671 års planta och är lätta att tolka, trots att det i denna inte anges några särskilda skäl till valen av namn. Kvarteret Pistolens – i hörnet av S:t Olofsgatan och Kyrkogårdsgatan – fick sitt namn därför att en pistolmakare bodde där; kvarteret S:ta Brita – där Smålands nation ligger – i anslutning till gatorna med helgonnamn osv.⁸ Så förhåller det sig dock inte med *Rosendal* och dess tvillingnamnskvarter, *Rosenberg*, som ligger granne med *Rosendal* på andra sidan Rundelsgränd.

Det kan förstås tänkas att de båda kvarteren hade anmärkningsvärt vackra trädgårdar. I så fall var namnen egentligen bara beskrivande om också med poetiska omskrivningar. Man vet att hela stadsdelen Fjärdingen, där nationskvarteret ligger, i början av 1800-talet präglades av stora och prunkande trädgårdar. Till de kvarter som särskilt nämns hör *Rosenberg*.⁹ Det betyder dock inte att det såg likadant ut 130 år tidigare, när kvarteren fick sina namn. Visst fanns det blomsterträdgårdar på 1600-talet, men den normala trädgården var till för nyttoväxter – grönsaker och liknande. Prydnadsträdgårdar var inte något som alla hade tid, råd eller ens intresse av att hålla sig med. Möjligen kan den rika förekomsten av den typen av trädgårdar i början av 1800-talet spegla framväxten av en ny typ av högre-ståndsklass, där estetiska värden även i vardagen hade en större plats. Det bör också påpekas att även de flesta av 1800-talets stora trädgårdar i Fjärdingen tycks ha varit frukt- och grönsaksträdgårdar.¹⁰ Å andra sidan behöver inte namn som *Rosendal* eller *Rosenberg* ha varit så bokstavligt tänkta att de verkligen syftade på rosenträdgårdar.

Huruvida namnen anslöt till kvarterns karaktär eller inte är alltså svårt att svara på. Däremot finns det två andra förklaringar som är minst lika troliga. Något som var nytt inom namngivningen var att namnen inte alltid beskrev staden som den var (se ovan). Flera gator hade fått sina namn efter byggnader eller andra företeelser som nu hade försvunnit. Så var fallet med Trädgårdsgatan, döpt efter den gamla slottsträdgården, som lades igen i samband med regleringen, eller Klostergatan, döpt efter Uppsalas Franciskankloster, som försvann redan med reformationen. Kanske var det fallet även med namnet *Rosendal*. Enligt obekräftade uppgifter var det område där nationskvarteret nu ligger under äldre tid platsen för ärkebiskopens rosenträdgård. Om detta stämmer (ärkebiskopen var en sådan person som kunde förväntas ha en blomsterträdgård) skulle namnet *Rosendal* kunna vara en anspelning på områdets tidigare funktion. Det visar i så fall hur platsnamnen i den nya staden kunde användas för att bevara minnet av det som försvunnit. De var inte längre bara ett sätt att beskriva staden utan också ett sätt att vårda kulturarvet.

Det kan också vara så att namnet inte hade något annat syfte än att låta vackert.

Rosendal har länge varit ett vanligt så kallat vandringsnamn på till exempel gårdar i Sverige. Ytterst härstammar det från det tyska klostret Rosenthal.¹² Om den tolkningen stämmer är kopplingen mellan platsen och namnet ännu svagare än om det syftade på en nedlagd trädgård. Kvarternamnet *Rosenberg* skulle då inte vara något annat än en pendang till *Rosendal*. Detta – som är den rimligaste förklaringen eftersom den inte kräver att man förutsätter något om kvarteret som man inte vet – visar att namnen från och med den här tiden kunde fylla en enbart dekorativ funktion. Det var särskilt vanligt bland kvarternamn, där djur (Hjorten, Näktergalen m fl) och stjärnbilder (Draken, Jungfrun m fl) fick låna sina namn till Uppsalas kvarter.¹³

Något sådant hade varit otänkbart under medeltiden, då namnen endast användes som hjälp vid orienteringen i staden och alltid var direkt beskrivande. Gatu- och kvarternamnen i Uppsala illustrerar alltså hur ett friare sätt att benämna verkligheten börjar växa fram. Det låter kanske varken märkvärdigt eller tidstypiskt, men förändringen markerar faktiskt ett ganska stort mentalt steg. Den växande skillnaden mellan ett namn och det som omnämns är ett särtecken för det moderna samhälle som formats i den vetenskapliga revolutionens kölvatten från 1600-talet och framåt. Sakbeskrivande längdmått som tum och fot har blivit centimeter och meter, datering utifrån helg- och högtidsdagar har ersatts av de mer formella datumen osv. Vi lever i en värld där namnen gradvis förlorat kontakten med det föremål de syftar på. Och denna process går alltså att iakttä i ett så enkelt sammanhang som gatu- och kvarternamnen i Uppsala.

¹ Petré, Torsten: *Uppsala under statskontrollens och merkantilismens skede 1619–1789*. Uppsala 1958, s 16 (kartan).

² Wahlberg, Mats: *Uppsalas gatunamn*. Uppsala 1994, s. 59.

³ Åmark, Mats: *Uppsala domkyrka genom åtta århundraden*. Uppsala 1958, s. 37; Säfström, Bo: *Uppsala Domkyrka. En vägledning*. Uppsala 1979, s. 85.

⁴ För närmre redogörelse för gruppnamn-givningens kulturella innebörd, se Ågren, Henrik: *Gatunamn och platskänsla i Uppsala*. Uppsala 1999, ss. 45–49.

⁵ Ett annat tidigt namn på bron var *Prins Carls bro*. Namnet syftade på kronprins Karl (sedermera Karl XV) som vid den tiden studerade i Uppsala och tillsammans med sin bror Gustav (sångarprinsen) och far Oscar I donerade pengar till brobygget.

⁶ Holmbäck, Ruth: "När Järnbron i Uppsala byggdes." i *Uppland. Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening*. 1956., s. 7.

⁷ Andrae, Carl Göran: "Striden om Järnbrons vara eller inte vara." i *20 år med föreningen Vårda Uppsala. 1961–1981*. Uppsala 1981, s. 47f.

⁸ Wahlberg 1994, kap III.2.b.

⁹ Ehn, Ola: *Uppsalas stadsbild. Stadens begynnande omvandling 1809–1867*. Uppsala 1991, s. 18.

¹⁰ Ehn 1991, s 19.

¹¹ Samzelius, Jonas L:son: "Några byggnadsfrågor 3." i *Södermanlands-Nerikes nation. Majhälsning till landsmännen 30*. 1957, s. 47. Uppgiften stöds indirekt av att tre tomter i kvarteret ägdes av Domkyrkan när 1671 års planta sammanställdes. Booman, Staffan: Geometrisch delimitation öfver Ubbsahla stad. 1671. Uppsala universitetsbibliotek S 143b.

¹² Wahlberg 1994, s. 64f. I 1671 års planta finns ytterligare ett kvarter med namnet *Rosendal*. Det var beläget vid Fyrisås östra strand, som en del av nuvarande kvarteret Lindormen.

¹³ Wahlberg 1994, s. 63

Brundisium

Av Harald Rydberg

Det finns två gårdar som är kända under namnet Brundisium i Uppsala. Båda ligger i Övre Fjärdingen, den ena i kvarteret Rosenberg och den andra i grannkvarteret Rosendal. Huvudbyggnaden i det förstnämnda, i hörnet av S:t Olofsgatan och Övre Slottsgatan, uppfördes 1821 av landsfiskalen och kronolänsmannen Erik Brundin. Gården ägdes av dennes ättlingar till 1870, men namnet lever ännu kvar. Det andra Brundisium är något äldre med fick sitt namn vid slutet av 1800-talet av P. G. Brundin och hans hustru Carolina. Huset och gården ägdes då av Södermanlands-Nerikes nation och hyste en känd matservering.

Kvarteret Rosendal i Fjärdingen på 1600- och 1700-talen

För att Uppsala skulle få ett mer representativt utseende stadfästes 1643 en rutnätsplan, en renässansplan, som kunde genomföras efterhand som de stora bränderna 1702, 1766 och 1809 utplånade stora delar av den äldre bebyggelsen. I Fjärdingsroten blev inte förändringarna i gatunätet så radikala som i Svartbäcks- och i Kungsängsrotarna. Bortom Domkyrkan behöll Sysslomans- och S:t Larsgatorna i huvudsak sina sträckningar från Oxtorget (S:t Eriks torg) mot norr, delvis i strid mot planen även om de rätades och breddades. I ungefär öst-västlig riktning utlades två nya gator, uppkallade efter S:t Olof och S:t Johannes, och vinkelrätt mot dem Övre Slottsgatan och Rundelsgränd (se karta s. 7).

Man kan med litet god vilja se en reminiscens av det äldre gatunätet i tomtindelningen i södra delen av kvarteret Rosendal på Staffan Månsson Boomans tomtkarta från 1671. Intressant att notera är att tomterna 2 (Ekebygården) och 3 (Samuel Klockares gård) tillhörde Domkyrkan. Tomt 1 i hörnet av Rundelsgränd och S:t Olofsgatan hörde till herr Daniel, troligen präst i Almunge. Den stora gården i hörnet Rundelsgränd/S:t Johannesgatan (nr 8), som ursprungligen ägts av Johannes Bureus, tillhörde från 1661 Jordanus Edenius, professor i teologi (död 1666). Troligen var det hans sonson, Jordanus Gottschalk Edenius som 1713 skrevs in vid Nerikes nation. Granntomten vid S:t Johannesgatan (nr 7) tillhörde Petrus Berlingius, domkyrkosyssloman, som 1663 blev kyrkoherde i Enköping (död 1669). I hörnet mot S:t Larsgatan låg Bengt Bagares lilla gård (nr 6) och bredvid den snickaren Per Olssons gård (nr 5). Mitt i kvarteret mot S:t Larsgatan låg en gård tillhörig professor Fornelius (nr 4). Gården har på kartan en inbuktning som stämmer märkvärdigt väl in på en av de forna gatorna.

Fram till Lars Hoffstedts kartverk från 1702, som även innehåller tomtindelning, har den förändringen skett att tomterna nr 4 och 5 slagits samman med professor Jacob Arhenius som ägare, troligen även av hörntomten (nr 6). Almungegården (nr 1) bebos av Johan Brander och tomten vid S:t Johannes-



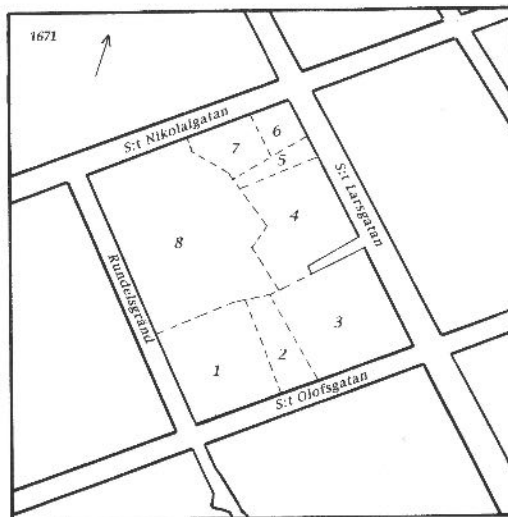
Brundisium innan dörren togs upp mot S:t Larsgatan. T v i bilden skymtar Cartago och t h det hus som hyste Bruhns matsalar. (Alfred Dahlgren 1901-02. Ur Upplandsmuseets samlingar.)

gatan av prosten Erik Frondin. Den stora tomten (nr 8) hade just övergått från professor Petrus Aurivillius till professor Daniel Djurberg. Situationen under slutet av 1700-talet framgår dels av Jonas Brolins karta från 1770, dels av stadens brandsyneprotokoll. Tomten nr 8 övergick 1775 till Johan Daniel Drisel (1751-1823, professor i juridik. Tomten i det senare "Arkadienhörnet" nr 6 ägdes vid slutet av 1700-talet av trädgårdsmästare Johan Hagström, som 1802 sålde den kapten Axel J. Goes (1752-1818). Goes ägde även en tomt på andra sidan S:t Larsgatan i kvarteret S:ta Brita samt den tomt i kvarteret Luten som senare kom i Upplands nations ägo.

Den större tomten vid S:t Larsgatan (4-5) ägdes sedan 1780 av sockerbagare Carl Berg och senare av hans änka fram till branden 1809. Den tomt där nationshuset ligger (tidigare nr 2 och 3) hade under 1700-talet delats så att en mindre del (nr 3) låg längs med S:t Olofsgatan och vid slutet av århundradet ägdes av klensmeds-mästaren Eric Palmgren, medan den nedre och inre delen (nr 1-2) ägdes av professor Dahl. Den senare bör ha varit den bemärkte lingvisten och psalmdiktaren Christoffer Dahl, född i Saleby i Västergötland 1758, hovpredikant 1786 och utnämnd till professor i grekiska i Uppsala 1790. Det är tveksamt om han själv bodde på den aktuella tomten utan snarare i prästgården i Uppsala-Näs församling. Han innehade där kyrkoherdetjänsten från 1795 och där dog han också den 4 september 1809.

Palmgren efterträddes vid mitten av 1790-talet av perukmakare Johan Lindholm (Lenholm) från Västerås, som en bit in på 1800-talet går under

beteckningen klockare. Tomten där Stavenowska nu ligger (nr 1) ägdes vid slutet av 1700-talet av akademiklensmeden Eric Djurström och senare av linhandlare Fahlroth och kvartermästare Lindroths änka, de första åren av 1800-talet möjligen av kyrkoherde Brolin och från 1805 av Magister Holmbergson. Den senare var född i Härnösand 1764 och uppehöll från 1799 juridisk professorstjänst i Uppsala. 1810 blev han juris professor i Lund. Drissel och hans ättlingar var ägare av hörntomten mot Rundelsgränd och S:t Johannesgatan (nr 8) ända fram till ca 1860. Grann-tomten vid den senare gatan (nr 7) ägdes fram till 1799 av trädgårdsmästare Jernstedts änka, men införlivades då med den Drisselska tomten.

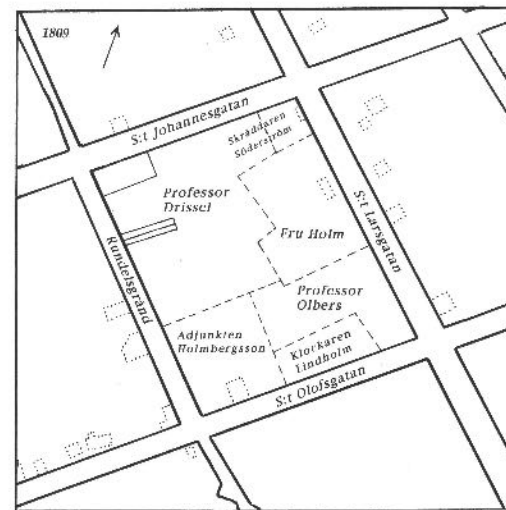


Kvarteret Rosendal i Staffan Månsson Boomans planta från 1671. Tomt nr 1 betecknades som Herr Daniels gård i Almunge, nr 2 Ekebygården, nr 3 Samuel Kläckares gård, nr 4 Herr Professor Magister Fornelii gård, nr 5 Per Olsson Snickares gård, nr 6 Bengt Bagares gård, nr 7 Magister Belingij gård och nr 8 Sal/ig/ Doctor Jordan Enderii gård. Gårdarna 1-3 låg på Domkyrkans grund och nr 6 på Stadens grund. Beteckningen S:t Nikolai gata i stället för S:t Johannesgatan torde bero på att namnskicket ännu ej hade stabiliserats.

Bebyggelsen före branden

Bebyggelsen i Rosendal och grannkvarteren vid slutet av 1700-talet och början av 1800-talet var helt av trä, med undantag av huvudbyggnaderna på tomterna Luten 4 och 5 och Rosendal 6. "En stor del kan ha härrört från 1600-talet. En betydande del av gårdarna var rena bostadsgårdar och flera säkerligen välbyggda." (Ehn 1991 s. 39). Huvudbyggnaden låg oftast mot gatan och uthusen, som stallar, vagnbodar, vedbodar, dass m m, låg mot tomtgränserna inne i kvarteren. Utrymmena däremellan upptogs av stora trädgårdar med såväl nytto- som prydnadsväxter.

Flera exempel på bebyggelsens karaktär och utformning kan hämtas från protokollen från brandinspektionerna. Boningshusen var av liggande timmer medan många av uthusen var av plank. Taken var näverbelagda med torv ovanpå för isolering och mot brandfara. En del uthus hade brädtak. På perukmakare Lindholm/Lenholms gård (där nationshuset nu ligger) omtalas en klensmedja med lera ovanpå brädtaket (1799, 1803, 1805) samt svinhus och avträdeshus ("murkne och mossbelupne" 1797). Köken hade murade bakug-



F. M. Ridderbielkes karta från 1809 (uppgjord på basis av Jonas Brolins karta från 1770 med hänsyn till förändringarna efter branden i Fjärdingen 1809). Prickade fyrkanter markerar grunderna efter avbrända hus. På Drissels tomt hade trähuset med gaveln mot Rundelsgränd (Backmanska) klarat sig från elden, medan hörnhusets övervåning bränts av. Kartan finns även i en version från 1822, som upprättades för Allmänna brandförsäkringsverket.

Johannesgatan i kvarteret Ånäbben. Där utbröt på kvällen 18 juni 1809 en svårsläkt brand, som förstörde närmare 70 gårdar inom Fjärdingsroten, d v s den del av Uppsala som låg väster om ån. I branden förstördes nästan alla gårdar utefter S:t Olofsgatan samt alla gårdar inom kvarteren Ånäbben, Luten, S:t Brita, Rosendal, Biskopen och Rundeln.

Det hus som skonades på professor Drissels tomt Rosendal nr 6 var det gamla trähus som nu kallas "Backmanska villan" (markeras med heldragna linjer på kartan från 1809, bild 4). I Drissels stenhus i hörnet av Rundelsgränd och S:t Johannesgatan blev övervåningen och vinden avbrända. Av kartan verkar det även som om grundmurarna fanns kvar till fyra andra bostadshus i kvarteret. Den stora branden i Fjärdingen fick också till följd att ägarstrukturen ändrades i kvarteret liksom i de andra kvarteren i grannskapet. Således sålde Goes sin tomt till skräddare Söderström. Carl Bergs änka torde ungefär samtidigt sålt sin tomt (nr 4) till fältkamrer Holm. Denne lämnade den senare (1830-talet) i arv till sin dotter Johanna Catharina, gift med häradsskrivare Joh. Morin, som bl a är känd för att ha byggt det som nu kallas Gula villan 1847. Professor Dahl dog 1809, bankrutt enligt en levnadstecknare i Biografiskt lexikon (1838) på grund av hustru Helenas (1763-1823) slöseri och lätt-sinne. En trolig orsak till Dahls ekonomiska problem var säkert också bran-

nar och i rummen fanns kakelugnar, som var särskilt utsatta för synemännens granskning. På professor Dahls tomt omtalas mangelbod och bryggghus, som bör försees med torvtak samt påpekas vissa sprickor i skorstenen på stora byggnaden (1796). I juni 1801 nämns att professor Dahls gård "står under Byggnad". Enligt Ola Enhs rekonstruktion (Ehn 1991 plansch 1) låg detta bostadshus av trä med långsidan mot S:t Olofsgatan och var ett av de många trähus som förstördes 1809.

Branden i Fjärdingen 1809

Uppsala stads fattighus låg från 1788 i hörnet av Sysslomansgatan och S:t

den av det relativt nybyggda huset. Tomten övergick till handlanden Eric Hæger, troligen med professor Olbers (1775-1855) som tillfällig ägare åren 1809-12. Den senare ägde även tomter på andra sidan S:t Larsgatan. Efter branden försvann även klockaren Lindholm ur ägarlängden för granntomten vid S:t Olofsgatan.

Wistrandska eran

Av det 1801 nybyggda trähus som låg i hörnet av S:t Larsgatan och S:t Olofsgatan med långsidan mot den senare gatan, finns inga rester antydda på 1809 års karta. Ett nytt bostadshus uppfördes igen efter byggnadssyn 1811, eller möjligen något år senare. Detta kan ha skett i samband med att järnkramhandlare Erik Hæger övertog tomten, tillsammans med Lindholms tomt. I brandsyneprotokollet från den 2 juni 1813 talas det om Hægers nybyggda gård. Hægers bostadshus, som troligen byggdes på grunderna av det nedbrunna huset, var alltså början till den vinkelbyggnad som vi nu kallar Brundisium.

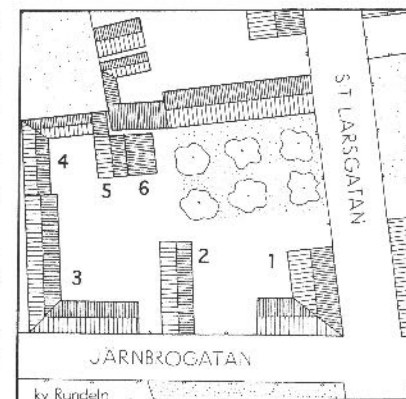
1820 köptes tomten av August Wistrand (f. 1773), som varit kronofogde i Rekarne. Han flyttade till Uppsala i samband med att han blev kammarrättsråd (senare landskamrer). I gården i hörnet av S:t Larsgatan och S:t Olofsgatan bodde han och hans hustru Louise (f. Grandinson 1785) med sönerna Detlow (f. 1805), Helmer (f. 1809), Edvard (f. 1814), Alfrid (f. 1819) och dottern Therese (f. 1811) samt vid början av 1830-talet pigan Greta Cajsa och som hyresgäster demoiselle Blomberg och e.o. landskanslisten J. A. Collenius.

Enligt brandförsäkringsvärderingar från 1813 och 1827 hos Städernas Allmänna Brandstodsbolag bestod bebyggelsen på tomten av (1) ett boningshus av trä med tak av tegel, (2) ett boningshus av sten med tak av tegel samt tre fristående uthusbyggnader av trä med tak av tegel (3-5). Det större boningshuset var liksom de flesta av de hus i grannskapet, som tillkom efter branden, byggt i två våningar av liggande timmer och rödfärgat. De tidigare torvtaken hade ersatts av tegel, eftersom torv förbjöds som taktäckningsmaterial på nya hus i Uppsala stads byggnadsordning från 1807 (Ehn 1970 s. 22). Enligt byggnadsordningen för staden 1874 angavs att äldre hus skulle reveteras med hänsyn till brandfaran, men som framgår av nedanstående hade Wistrand redan tidigare gjort så med sitt bostadshus.

Vid den värdering som gjordes 1860 ges en fullständigare beskrivning av uppsättningen hus (husnummer se bilden). Hörnhuset (1) angavs nu vara reverterat med kalkbruk. Det hade två våningar och vind med tillsammans 14 boningsrum, ett kök med eldstäder, ett skafferi och tre förstugor. Boningshuset (2) med gaveln mot Järnbrogatan (S:t Olofsgatan) var av korsvirke och tegel samt innehöll en våning och vind. Inredningen bestod av ett boningsrum med eldstad, ett kallrum, ett brygghus med spis, bakugn och en inmurad panna av järn. Uthuset (3) överst på tomten vid samma gata var byggt i vinkel och inrett till ett vagnshus med bod, ett fähus, en överbyggd gödselstad, två hemlighus, två stall, en spannmålsvind och två foderskullar. Bredvid detta mot övre grann-

tomten, som nu ägdes av kapten Bohm, låg ett uthus (4) byggt i vinkel som var inrett med sex bodar. En bit in på tomten låg ett uthus (5) som innehöll två matbodar och en vind. Under byggnaden fanns en välvd källare. Bredvid detta låg ett lika stort uthus (6) som var inrett till vagnshus och hade en förstugugång. Mellan de två inventeringstillfällena hade ett uthus (6) tillkommit.

Brandförsäkringshandlingarna ger en god bild av en ämbetsmän- eller borgargård under 1800-talet med såväl fähus och foderlada som stall och vagnshus förutom förrådsbodar och dass. Därtill upptogs en stor del av tomten av en trädgård.



Nationstomten på August Timoleon Wistrands tid enligt brandförsäkringshandlingar 1860 och Ludvig Wählbergs karta 1874. (Renritningen hämtad från Ehn 1977 s. 49, kompletterad med siffror, som förklaras i texten).

Södermanlands-Nerikes nation köper den Wistrandska tomten

När kammarrättsrådet Wistrand dött fick nationen 1852 anbud av sterbhuset att köpa tomten för 2 000 riksdaler riksgälds (Hamnström 1905 s. 163), men man var då mer intresserad av en tomt vid S:t Eriks torg mot Fyrisån eller av Gamla Observatoriet vid Svartbäcksgatan. Äldste sonen, regementsläkaren och senare medicinalrådet August Timoleon Wistrand (1807-66) med hustru Regina Wilhelmina Berndtsson (f. 1817), dottrarna Ester Rosalie (f. 1843) och Ruth Augusta (f. 1847) samt sonen Dan Athos Isidon (f. 1849) bodde redan tidigare i hörnhuset, där också modern och systemen bodde kvar. August Timoleon hade 1820 inskrivits vid Södermanlands-Nerikes nation och följdes i detta avseende av sina bröder Napoleon Fredrik Helmer (1809-81, inskr. 1825) och Per Edvard Oscar (1814-41, inskr. 1828). Förhållandet torde förklara varför kontakterna med nationen i tomtfrågan fortsattes och fördes till ett avslut mellan arvingarna och nationen 1874. Köpesumman var då 22 000 kr.

Efter August Timoleon Wistrands död hyrde nationen ut huset till några änkor och deras barn: Sophie von Heidenstam (f. 1799) änka efter fäktmästaren Gustaf Daniel von Heidenstam (1784-1850, syssling till skalden), Fanny Maria Dahl (f. 1821) och Carolina Ulrika Nystrand (f. 1826). Vad som är särskilt intressant är två hyresgäster som går under beteckningen "Jungfru". Det var Carolina Jansson (f. 13/6 1822 i Funbo) och hennes syster Charlotta (f. 1/12 1826 i Rasbo). Med dem bodde systerdottern Clara Mathilda Eriksson (f. 15/10 1856 i Vaksala). Carolina och Charlotta var kända som "Sörmlandsflickorna" och omtalas på några ställen i memoarlitteraturen från senare delen av 1800-talet. Nationen hade träffat på dessa damer redan under sin tid i Gamla Observatoriet 1855-65. Systterna hade redan 1851 flyttat in i huset med tillstånd att "idka bakelsetillverk-

ning" enligt husförhörslängden. Året efter nämns de som "pastejbagerskor" och de torde efter ytterligare några år ha svarat vid förtäringen vid nationens träffar.

Normannen Lorentz Dietrichson, som tillhörde nationen 1859-66 och även utsågs till hedersledamot, har bl a beskrivit denna tid i sina memoarer *Svundne Tider* (s. 56 ff. Se även Majhälsning för 1935 s. 39 f):

...Nationen havde ... sit Lokale i den gamle Observatoriebygning ved Svartbäcksgatan, og dens Hushold forestodes af to gamle Søstre, 'Sörmlandsflickorna', der om Lördagsaftnerne serverede os Smørrebrød med Øl. Udover dette frugale Maaltid kom man aldri i min Tid; thi af Hensyn til de mindre bemidlede afhold man sig fra alle depressive Nydelser, et Glas Punsch drack man dog – det var den Tiden selvfølgeigt. ...

Ett annat vittnesbörd om "Sörmlandsflickorna" finns i en minnesteckning från slutet av 1800- talet av signaturen -n i Majhälsning för 1944:

Under 80-talet och säkerligen mycket tidigare samt in på 90-talet fanns i Sörmlands nations fastighet S:t Larsgatan 4 en utomordentligt välkänd matservering. Den förestods av tvenne mycket aktningvärda systrar, de s. k. "Sörmlandsflickorna" Carolina och Charlotta Jansson. Förmodligen voro de på ett eller annat sätt anställda i nationens tjänst. Jag erinrar mig att de gärna visade för sina gäster en liten silverbägare, som de mottagit som gåva av nationen. De voro synnerligen populära såsom arrangörer av dåtidens enkla supéer vid baler och dylikt. De redan då gamla damerna hade även ett mycket gott anseende i hela Uppsala stad.

Signaturen karakteriserar Carolina som "ett kraftigt och resolut fruntimmer" samt säger om systemen Lotta att hon "var godheten själv, vänlig och älskvärd men på grund av sin korpulens en smula orörlig". Han nämner att serveringen främst besöktes av västgötar och norrlänningar samt namnger också filosofen Sigurd Ribbing och språkforskaren Mårten Birger Richert.

Sörmlandsflickorna omnämns bland andra matställen även av Gustaf Meyer i boken *Studentliv i Uppsala för sextio år sedan* (1930). Han kom till Uppsala 1867 och var född i Örebro men tillhörde Värmlands nation. I Kap. "Matlokus" och schweizerier (s 58 ff) sägs:

Mycket sparsamma studenter intogo sina måltider ur s.k. mathämtare, vilka kringburos av städerskorna för en ytterst ringa penning.

Mathämtaren innehöll två rätter – på söndagarna tre. ...

Näst efter mathämtarnas kategori kom "Sörmlandsflickorna". Det var en ljus och trevlig lokal borta i "Fjärdingen", där man åt riktigt bra och till moderat pris, just lagom för mina förhållanden. Dyliga matställen funnos nog flera, men jag har nämnt de mest typiska.

Slutligen kunde man köpa middagspoletter på Gästis eller Fenix. De båda sista åren åt jag på det förra stället och fick då för 75 öre smörgåsbord och två rätter god mat.

Några kooperativa företag, sådana som de nuvarande "Ambrosiorna" hade dåtidens studenter ingen tanke på.

Brundinska eran

I hörnhuset vid S:t Larsgatan och Järnbrogatan inflyttade 1882 Per Gustaf Brundin (f. 1846 i Börje) med hustrun Carolina (f. Jansson 1852 i Tuna), dottern Elin Carolina (f 1877 i Uppsala), sönerna Carl Gustaf (f. 1878 i Uppsala), Bror Hugo (f. 1880 i Uppsala) och senare Nils Ture (f. 1884 i Tuna). P. G.

Brundin drev en specerisenare fröhandel på Vaksalagatans södra sida nära Stora torget. Enligt Kalender för Uppsala stad 1882 drev han också vaddfabrik på S:t Persgatan 13. Enligt hyreskontrakt från 1/10 1893 bebodde familjen Brundin den nedre våningen i hörnhuset och disponerade därtill vindskontor, vedbod samt andel i källare och brygghus till en kostnad av 500 kr/år. Brundin begärde att få vatten och avlopp indraget, men nationen ville vänta tills man bestämt sig om hörnhuset skulle rivas eller inte. Det är troligt att det var vid denna tid som Brundin övertog matserveringen från systrarna Jansson, som var mostrar till fru Carolina Brundin. P. G.

Brundin kunde inte längre driva sin fröhandel, eftersom han fallit från en stege vid sin butik och skadat ryggen så att han därefter tvingades sitta i rullstol.

Från 21/10 1899 finns en räkning från Carolina Brundin till nationen för middag i matstället för 12 personer och 22 cigaretter på tillsammans 48 kr och 66 öre. P. G. Brundin avled den 22 oktober 1901, men hustrun fortsatte driva matstället. Det verkar som om hon tidvis hade problem med mattjuvar, eftersom nationen måste laga familjens och serveringens lås fem gånger under vardera av åren 1901 och 1902 och tre gånger under 1903. Familjen bodde nu i våningen en trappa upp, till vars kök man fick indraget vatten-, avlopps- och koksgasledning 1905. Året efter ville fru Brundin ta upp en dörr mot gatan och troligen beviljade nationen denna önskan. Den totala hyran för matserveringen på nedre botten och 3 rum och kök m m i övre våningen uppgick 1907 till 800 kr/år. En klosett installerades i en garderob i trappan 1916 och hyran höjdes till 1 200 kr/år, vari ingick ett vindsrum. Samma vår installerades elektriskt ljus i huset och troligen upphörde Carolina Brundin samtidigt med sin matservering. Hon avled den 23 februari 1924.

Även Brundisium och andra matställen har avsatt spår i beskrivningar från



Familjen Brundin samlad på nationens trappa vid faderns 50-årsdag 1896. Han flankeras av Charlotta och Carolina Jansson. Sonen Carl Gustaf syns i hatt, bredvid honom står Elin Carolina, så hustrun Carolina och sonen Bror Hugo i läroverksmössa och framför dem Nils Ture i skolmössa. (Fotot tillhör Per-Hugo Brundin.)

slutet av 1800-talet. Nedanstående citat är hämtat från Arvid Hj. Uggle (1950. s. 229 resp. s. 230):

På vissa s.k. mathäl, "matlocus", förekom månadsinackordering. Så småningom uppstod "Valhalla" låg tidigast i en träbyggnad vid Sysslomansgataans förlängning på bortsidan av Skolgatan. Senare drevs rörelsen länge i ett hus mitt för Västmanland-Dala nation. Ett annat, mycket känt matställe var "Brundisium" i en av Södermanlands-Nerikes nation tillhörig gammal byggnad i hörnet av Jämbrogatan och St Larsgatan. Ett mycket frekventerat matställe var Uppsala Hushållsskola, ännu i 1900-talets första år inrymd i det gamla Jesper Svedbergsska huset i hörnet av Drottninggatan och Stora Torgot, senare flyttad till sina n.v. lokaler vid Svartbäcksgatan. Ännu ett dylikt ställe, som ansågs bland de bättre, var "Åttan", så kallat även sedan det inrymts i gården Nedre Slottsgatan 10. Det frekventerades bl.a. mycket av medicinare på grund av sin närhet till sjukhuset och institutionerna. Slutligen tillkomna – från 1904 – de s.k. Ambrosiorna.

Ett dylikt var det "brundisiska" matlaget på nittiotalet, bestående av 10 à 12 medlemmar, mest östgötar och värmlänningar och övervägande teologer. Detta utövade ett bestämmande inflytande i kåren. Dit hörde en rad "nations-pampar" och där fanns enligt uppgift fem à sex kuratorer på en gång, varav flera blevo kårordförande. Ej utan skäl kallades det på sin tid "imperatorernas matlag". (Not: Bland medlemmarna voro Einar Billing, Hjalmar Holmqvist, August Johansson ("Biskops-August"), Erik Aurelius, Nils Bergsten, Gideon Danell, Gösta Lizell.)

Här kan det vara på plats med en reservation, eftersom det även fanns en matservering vid 1800-talets slut en trappa upp i det övre Brundisium i kvarteret Rosenberg (Forsberg, Lisbet 1991, s. 9).

Nationen bygger eget hus men Brundisium räddas

Vid mitten av 1890-talet hade nationens byggnadsplaner kommit så långt att stadens byggnadsnämnd kunde anta en situationsplan (16 maj 1896). På denna finns hörnhuset (Brundisium) och nationshuset utritade samt en förrådsbyggnad antydd ungefär där bodarna nr 5 och 6 låg (se bild från 1860/74). Det mindre boningshuset (nr 2) med gaveln mot Jämbrogatan måste rivas, men däremot behöll man hörnhuset. Även bodarna revs men den inre vinkelboden (nr 4) ersattes 1897 med en liknande byggnad som innehöll dass, vedbod och förråd. Även den är nu riven och ersatt med en betongbunker för mat och dricka m m. Kvar finns däremot ännu i dag källaren (under nr 5), vilken är den där revolutionärerna stängs inne varje år den 14 juli. Möjligen är källaren en rest av en bod, kanske smedjan på Lindholms tomt, från tiden före branden 1809.

Från 1916 står skräddarmästaren Lars Erik Wilund (1862-1924) och hans hustru Kristina (1855-1940) skrivna på hörnhuset, samma år inflyttade från Björklinge. De hyrde två rum på nedre botten där skrädderiet drevs av sönerna Lars (1890-1957) och Gustaf (1892-1979) medan fadern, hans hustru och två döttrar hade en herrekipering på Svartbäcksgatan 29. Det Wilundska skrädderiet var ett av stadens främsta herrskrädderier med upp till 20-talet anställda. Snett över gatan i det som kallades Alba Longa (nu ersatt av Kyrkans hus) drev den tredje brodern Otto (1893-1958) skjorttvätt- och pressningsateljé med hjälp av ett antal vitklädda damer samt hyrde ut högtidskläder. Gustaf Wilund drev skrädderiet

ensam efter broderns död, men överlät det 1962 till medarbetaren Max Malmqvist. Firman upphörde 1969 i samband med att Brundisium brann.

Efter fru Brundins avflyttning beboddes lägenheten en trappa upp i hörnhuset av personer med anknytning till nationen. Skattmästaren Jonas Samzelius med fru Maja flyttade in som nygifta och bodde där i ca 30 år tills de kunde bosätta sig i den villa på Kåbovägen 22, som 1955 donerats till nationen av Sigrd Ohlsson-Persson. De avlöstes då av ortnamnsforskaren och initiativtagaren till föreningen Hornboskaps Vänner m m, Lars Hellberg med familj, som bodde kvar där i ca 15 år. De avflyttade i samband med branden 1969, som troligen orsakades av att någon slängt in ett brinnande föremål i ett brevinkast. Sedan huset rustats upp inflyttade Medborgarskolan 1970 och har därefter haft sina lokaler i både nedre och övre våningen. Vad som återstår att säga är att husets rödaktiga plastfärg avlägsnades 1997 och det återfick en ursprunglig gråaktig ton.

Källor, kartor och litteratur:

Uppsala universitetsbibliotek: Södermanlands-Nerikes nations arkiv.

Landsarkivet: husförhålls- och mantalslängder (Alb).

"-: Uppsala stads arkiv: A III Byggnadsstyren m m 1700-1835.

Uppsala stadsarkiv: tomtkartor, byggnadsritningar.

Stockholms stadsarkiv: Städernas allmänna brandstodsbolags arkiv.

Upplandsmuseet (faktarummet): kartor, fotografier, litteratur.

Dietrichson, Lorentz: *Svundne Tider* (II 1899).

Ehn, Ola: *Övre Slottsgatan i Uppsala* (s. 7-56 i Årsboken Uppland 1970).

"-: *De första nationshusen* (s. 7-77 i Årsboken Uppland 1977).

"-: *Uppsalas stadsbild* (1991).

Forsberg, Lisbet: *Övre Slottsgatan – en gata med historia*. I Övre Slottsgatans byblad 1991.

Hamnström, Erik: *Södermanlands-Nerikes nations historia* (1905).

Härdin, K. W.: *Bygge och bo i äldre tider. II Gamla gårdar och deras ägare* (1934).

Majhålsning för 1935 (s. 39 ff).

Meyer, Gustaf: *Studentliv i Uppsala för sextio år sedan* (1930).

-n (Johansson, Axel): *"Sörmlandsflickorna". Mamsellerna Carolina och Charlotta Jansson*. (Majhålsning 1944 s. 37 ff).

Wilund, Tord: *Historien om skräddarmästaren Lars-Erik Wilund i Sjöehagen*. Björklinge fört och nu (1995.)

Uggle, Arvid Hj.: *Från åttiotalet till första världskriget. Radikalism och nationell rörelse*.

Upsalastudenten genom tiderna (1950).

Åkerström, Åke: *Från Fordom och Nu*. (Majhålsning 1935 s. 37 ff.)

Åman, Anders m fl: *...ett enkelt, hemtrefligt nationshus*. (1997).

Södertälje – stad i över tusen år

Av Göran Gelotte

I Sverige är Södertälje känt som en industristad och man tror allmänt att stadens historia kanske går några hundra år bakåt i tiden. Men där tar man fel. Södertälje är en av de äldre medeltidsstäderna i landet. Man vet inte exakt när det medeltida Tälje fick sina stadsprivilegier, men det bör ha skett någon gång vid mitten av 1300-talet. På goda grunder kan man anta att det där bör ha funnits ett stadsliknande samhälle redan någon gång i slutet av 900-talet e Kr eller början av 1000-talet.

Från början fanns det ett farbart sund mellan Saltsjön och det som skulle bli Mälaren. Den pågående landhöjningen avsnörde dock detta sund och någon gång under 600-talet e Kr, gick det inte längre att obehindrat fara förbi det blivande Tälje. Själva namnet betyder skåra eller inskärning.

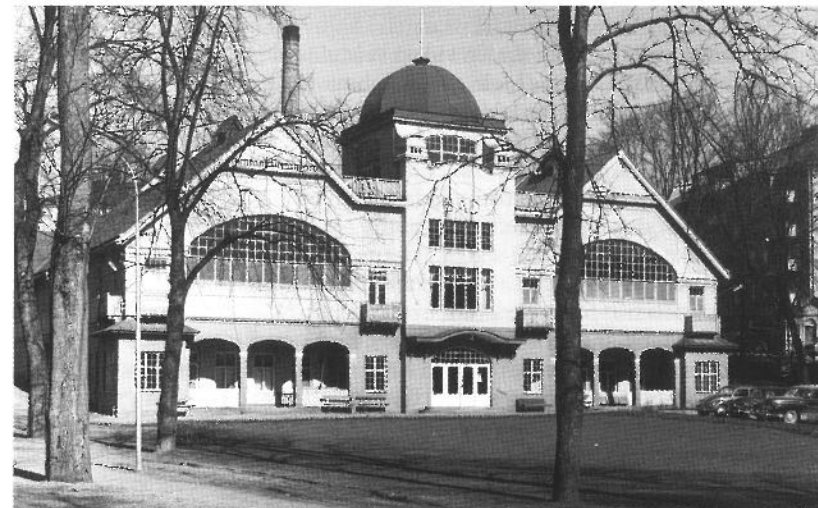
Forskare har påvisat att det var nödvändigt med en förbindelse i södra delen av Mälaren för att en handelsplats som Birka skulle kunna uppstå och fungera. Det har även antagits att köpmännen i Birka lät utrusta en postering vid Tälje för att hjälpa dem som skulle dra sina fartyg över landtungan. Denna postering kunde även tjäna som skydd vid ett eventuellt överfall då besättningen var ganska blottställd under själva dragmomentet. Denna postering blev de första Täljeborna.

Det äldsta Telge

Man har funnit husgrundsrester från 900-talet som ger belägg för att det botten människor vid landtungan sedan den tiden. En skriftlig källa är biskopens Adam av Bremen bok Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum från c:a 1070. I den nämns orten Tälje f f g. Det sker i det berömda citat "Men om man reser landsvägen från Skåne genom göternas land och över Skåra, Tälje och Birka, når man Sigtuna först efter en månads förlopp".

Under 1200-talet började officiella skrivelser på pergament att förekomma, s k diplom. Flera av dessa är utfärdade i Tälje och under medeltiden hölls där ett flertal kyrko-, råds- och herredagsmöten. Mest känd bland dessa är den s k Tälje stadga från år 1345 som konfirmerade adelns privilegier. I övrigt är vi ganska dåligt underrättade om förhållandena i staden under medeltiden. Vi vet bara att staden hade en kyrka, ett rådhus och även gillehus. Hur den övriga bebyggelsen såg ut eller var beskaffad, är helt okänt. Man kan inte heller få någon uppfattning om befolkningens storlek, men den bör ha legat någonstans mellan 200-400 invånare.

Endast få händelser i Telge under medeltiden är omnämnda i skrift. En är Engelbrekts kanalbyggnadsförsök 1435. Den utrikespolitiska situationen var sådan att danskarna spärrade utförslin av järnvaror från Bergslagen vid Stockholm. Den utförslin var livsviktig för bergsmännens ekonomi och Engelbrekt beslöt därför att försöka bygga en kanal vid Tälje och den vägen få ut



Södertälje Badinrättning efter ombyggnaden 1905. Byggnaden är ritad av Justus Hellsten och revs 1964.

järnvarorna. Bygget kom igång på sommaren samma år. Dåtidens utvecklade teknologi gjorde dock att företaget inte gick att realisera. Man lyckades dock gräva bort en stor del av den sandbank som spärrade vägen, ungefär där Mälärron finns idag. Året därpå blev Engelbrekt brutalt ihjälslagen vid Göksholm utanför Örebro och hela kanaltanken förföll. Händelsen har skildrats i den s k Karlskrönikan.

Hertig Karls tid

Vid Gustav I:s död 1560 delades landet upp i tre delar. Yngste sonen Karl fick ett hertigdöme som bestod av Södermanland utom Södertörn, Närke och delar av Värmland och Dalarna. Där hamnade Tälje. Inom sitt område hade han det viktiga järnet och han sökte en exporthamn för att slippa erlägga skatt till sin broder kungen. Hans blickar föll på Tälje som låg bra till och ute vid Näset, söder om staden, lät han anlägga en lastageplats. Järnet forslades från Bergslagen med båtar på Mälaren till en hamn vid Tälje och fraktades sedan med foror till lastageplatsen. Därifrån togs järnet med båtar till norra Tyskland och Holland där det såldes för gott pris. I returlast tog fartygen tyger, keramik och viner. Man kan säga att det fanns en typ av linjesjöfart vid den tiden. Med utrikeshandeln följde rikedom och flera utländska köpmän bosatte sig i staden. Handeln blomstrade och välståndet växte. Hertig Karl stödde och hjälpte på allt sätt "min köpstad Tälje" som han kallade den. När han sedan år 1600 blev konung med ordningstalet IX, fortsatte han att favorisera Tälje. År 1622 ändrades stadens namn från Tälje till Södertälje för att skilja staden från det nyanlagda Norrtälje i Roslagen.

Olyckornas tid

År 1630 brann stora delar av staden vid en svår eldsvåda. Man lyckades bygga upp en stor del då stadsborna hade god ekonomi. Det verkliga dråpslaget kom 1636 när statsmakterna införde det s k bottniska handelstvånget, vilket innebar att export endast fick ske från Stockholm och i viss mån Åbo. Som om alla olyckor inte var slut, drabbades Södertälje åter av en förhärjande stadsbrand 1650. Denna gång blev så gott som hela staden avbränd. Stadsborna stod nu åter inför den mödosamma situationen att bygga upp sin stad. I samband med detta gigantiska arbete krävde statsmakterna att man genomförde en s k rutnätsplan, d v s man övergav den medeltida stadsplanen med sina oregelbundna gator och fritt formade kvarter och istället anlade raka gator som skar varandra i räta vinklar med rektangulära kvarter.

Under de stora Nordiska krigen led Södertäljeborna under de tunga skatterna och de ständiga utskrivningarna. Som en dramatisk final på krigen kom ryssarna till Södertälje och härjade i juli 1719. Resultatet blev ånyo att en rad hus brändes ner i stadens södra område, men kyrkan klarade sig. Under 1700-talets första del försökte den olycksdrabbade befolkningen resa sig och uppförde mödosamt de nerbrända husen igen. Först 1735 kunde man åter inviga ett rådhus som kom att placeras på Stora Torgets västra sida. Byggnaden finns fortfarande kvar, men den står numera på östra sidan av torget.

Bellman och Tälje

Inom stadsstyrelsen i Södertälje förekom under mitten av 1700-talet oreda och besynnerliga personmotsättningar vilka hade till följd att Södertälje fick ett blandat rykte. Processlystnaden nådde oanade höjder och staden blev illa känd i de centrala ämbetsverken i huvudstaden. Där satt en notarie som hette Carl Mikael Bellman. Han hade vänner i Södertälje, vilka han ofta hälsade på. De gav Bellman kännedom om förhållandena i Södertälje och föranledde honom att skriva den välkända dikten "Vällofliga Magistraten i T*****". Dikten spreds över landet och snart visste de som läste Bellmans alster att i Södertälje fanns det inte bara fyrbenta svin, utan även tvåbenta. Bellmans insatser och olika vandringsägnar bidrog till att skapa begreppet Tälje tokar.

Kanal, kringlor och bad

Efter flera försök, började man bygga en kanal i Södertälje 1806. Byggnadstiden var tänkt att bli fyra år, men genom olika omständigheter som krig och kostnadsfördyringar, drog det ut till 1819 innan kanalen äntligen kunde invigas. Det skedde den 7 oktober och själva invigningen förrättades av Karl XIV Johan. Hela den lilla staden var på fötter för att kunna se på högtidligheterna och dagen till ära skänkte konungen 1000 riksdaler banco till de fattiga. För dessa pengar inköptes ett nytt fattighus vid Nygatan. Södertälje kanal hade färdigställt av ett enskilt bolag som sedan skulle driva kanalrörelsen i nära hundra år. Till en början användes inte kanalen som man tänkt sig. Först mot mitten av

1800-talet blev kanalen utnyttjad i den utsträckning att rörelsen gav vinst.

Södertäljes kringlor är kända sedan 1600-talet. Den äldsta typen var ganska stor och bestod av färsk vetedeg. Först mot slutet av 1700-talet fick kringlan den utformning vi är vana att se, d v s en fast och mör kaka med en nästan trekantig form. Den såldes till de vägfarande vid skjutsstationen och vid slusen. Det var ganska många som var beroende av kringelförsäljningen. Tillverkningen sköttes av damer som bakade kringlor hemma i sina kök medan själva försäljningen sköttes av professionella försäljerskor, de s k kringelgummorna.

Under 1830-och 40-talen gick livet sin gilla gång i staden, men i slutet av 1840-talet öppnades en Kallvattenkurinrättning i södra delen av staden. Det var en apotekare, vid namn Carl Petter Lidman som hade erinrat sig att vattnet i Torekälla var känt sedan medeltiden för sin undergörande verkan. Han lyckades intressera några personer att satsa pengar och i maj 1849 öppnades inrättningen för allmänheten. Kallvattenkurinrättningen blev mycket populär och många sökte sig till Södertälje för att kurer sina krämpor. Under åren blev badortslivet ett bra tillfälle för stadsborna att dryga ut sina inkomster. En del levde t o m huvudsakligen på att erbjuda dessa badgäster service i form av bostäder och mat. De indirekta inkomster som stadsborna fick del av, var ganska betydande och först vid mitten av 1880-talet överträffades de av tjänstmöjligheterna som erbjöds vid industrierna.

Industrialiseringen

Industrialiseringen i Södertälje började under senare delen av 1850-talet. Den första och största rörelsen var den Ekenbergska vagnmakarverkstaden från 1838 som tog steget över till industriell rörelse åren 1856-58. Det var den planerade utbyggnaden av stambanenätet som blev incitamentet för Ekenberg att satsa stort på tillverkning av järnvägsvagnar. Resultatet blev över förväntan och 1873 uppköptes bolaget av det nystartade AB Atlas i Stockholm. Men det var inte bara denna industrirörelse som var framgångsrik. Den tändsticksfabrik som startats 1871, blev ganska snart stor och omsatte betydande belopp. Den drevs delvis som s k förlagsverksamhet, d v s att delar av arbetet utfördes i hemmen.

Det stora arbetet med att bygga ut stambanenätet kom även att beröra Södertälje. År 1860 fick staden daglig förbindelse med Stockholm och två år senare var västra stambanan till Göteborg klar. Tyvärr hade stadsborna inte fått gehör för sin önskan att huvudstationen skulle förläggas inne i själva staden, utan den kom att ligga 1 200 meter sydväst om staden. Industriernas utbyggnad gjorde att allt fler människor sökte sig till Södertälje och invånartalet ökade. Från att år 1860 ha legat strax över 1 600, steg det raskt till 4 137 år 1886 och hela 7 366 år 1899. Under 1890-talet genomgick Södertälje en kraftig utveckling och flera stora företag etablerades. Bland dessa kan nämnas Svenska Jutevävsfabriken 1889, Vagnfabriksaktiebolaget i Södertälje år 1891, Södertälje Verkstäder 1897 och Svenska Centrifug AB 1898.

Industrin fortsatte att öka och Södertälje växte ända fram till första världskrigets utbrott. Invånartalet passerade 10.000 år 1908 och bostadsbyggandet var livligt. Med det stora kriget följde många bekymmer och omkring 1916 blev läget kännbart för flera företag i form av bristande råvaruleveranser. Tiden efter första världskrigets slut kännetecknades av en växlande konjunktur. Flera av industriföretagen fick ekonomiska svårigheter och två av de största gick i konkurs, men rekonstruerades raskt.

Ombyggnad av järnväg och kanal

Den järnväg som tillkommit 1860 hade bara enkelspårstrafik och vid slutet av 1800-talet framstod en ombyggnad som absolut nödvändig. Flera alternativ prövades innan man stannade för det alternativ som genomfördes och innebar att staden åter fick sin huvudstation förlagd utanför stadskärnan. Denna gång placerades stationen på området Näset och fick namnet Södertälje Södra. Även ombyggnaden av Södertälje kanal framstod som nödvändig då båtarna blev allt större. Staten inköpte det privata kanalbolaget 1912 och började 1916 den stora ombyggnaden. Även denna gång hade man planerat en byggnadsperiod om fyra år, men åter kom krig och kostnadsfördyringar emellan och först 1924 var den nya kanalen klar. Den 17 november invigdes denna av Gustav V.

Mellankrigsperioden kännetecknades av stillastående i utvecklingen och betecknande är att invånartalet stod praktiskt taget stilla mellan 1916 till 1936 på nivån 13500. Först år 1936 började industrins hjul snurra fortare och orderingången satte fart på tillverkningen. Med dessa följde nyanställningar och invånartalet ökade snabbt. Andra världskriget hade till följd att nästan hela industrikapaciteten i staden togs i anspråk av försvaret. Efter världskrigets slut befarades arbetslöshet, men dessbättre blev det ingen sådan utan en snabbt ökande produktion som kom att fortgå till slutet av 1970-talet. Efterkrigstidens högkonjunktur hade till följd att behovet av bostäder blev påträngande. För att klara den stora efterfrågan, byggdes en rad stadsdelar ut som Brunnsäng, Ronna och Geneta.

Under 1960-talet var Södertälje den stad i landet som ökade mest, procentuellt sett. Som en följd av detta genomfördes en genomgripande omdaning av centrala Södertälje och Citysaneringen, genomförd under åren 1963-65, kom att förändra inre city radikalt. Industriernas expansion fick ett tillfälligt avbrott under mitten av 1970-talet och invånarantalet stagnerade. 1980-talets senare hälft blev några år av utpräglad högkonjunktur med hög industriell produktion och ett omfattande byggande. Invånarantalet i kommunen ökade trots detta bara marginellt. Under 1990-talet har Södertäljes näringsliv sakta expanderat trots en temporär nergång i början av decenniet. I Södertälje invigdes 1995 den nya fjärrtågsstation Södertälje Syd som ligger vid en av Europas längsta järnvägsbroar, över två kilometer lång.

Att angöra en hylla

– en exposé över nationens arkiv
av Magnus Danielson

I protokollet från det extra landskapet den 29 april 1909 står att läsa:

§7

Föreslog hr H. Heyman en mera genomgripande arkivrevision och beslöt nationen med anledning häraf

- 1) att förste kurator får i uppdrag att samla tillsammans alla gamla landskapsprotokoll och besörja dem till inbindning.*
- 2) att tillsätta tvänne personer i och för att ordna och katalogisera arkivet med ersättning från nationskassan efter fullgjort arbete. Bibliotekarien Hulth eller annan sakkunnig person borde höras huru arkivrevisionen lämpligen skulle anordnas.*

Till arkivrevisorer valdes hrr J. Larsson och P. Samzelius.

I och med detta hade man lagt den första stenen i grunden till vad som idag utgör Södermanlands-Nerikes nations arkiv. De "tvänne personerna" som utsågs var Per Samzelius och Jonas Larsson (båda sedan flera år hängivet nationsaktiva, den senare är idag mer känd för nationen som Jonas L:son Samzelius). Tidigare hade gamla handlingar samlats mer sporadiskt och, i den mån de var sorterade, låtit upptas i bibliotekets katalog över böcker och nationshandlingar. Nu fick nationen för första gången en riktig möjlighet att samla sin historia separat. Arbetet var dock inte gjort i en handvändning. Det dröjde hela sju år innan arkivrevisorererna åter stod inför landskapet och avgav en verksamhetsberättelse för sin utförda revision.

Arkivet huserade på herrtoaletten

Från början inhystes arkivet i det kassavalv som fanns i anslutning till kuratorsexpeditionen på bottenvåningen (det som idag är trapphallens herrtoalett). Där inreddes under sommaren 1911 särskilda hyllor och skåp, mot en kostnad av modiga 230 kronor, för att skänka arkivet den ordning som man på landskapet hade avsett. Arkivet fick husera i samma lokal ända till slutet av 1960-talet, då nationen inköpte och renoverade Stavenowska huset och restaurangen inreddes på bottenvåningen i nationshuset. Tråkigt nog glömde man bort arkivet i allt moderniserande och det hamnade i skymundan i källaren under Engelska villan. Där, bland mögel och läckande vattenrör fick arkivet försmäktas under 30 år innan det var dags för ytterligare en omgruppering. Idag är arkivet huvudsakligen inrymt i det s.k. Flodarummet, längst inne i biblioteket, i Stavenowska huset. Sedan 1924 har även äldre handlingar kontinuerligt deponerats på universitetsbiblioteket Carolina Rediviva, vilket både har minskat lokalbehovet på nationen åtskilligt och säkrat överlevnaden för en stor del av handlingarna. Här bör understrykas att inställningen till natio-

nerna är sällsynt föredömlig på universitetsbiblioteket och att vi till största delen har dem att tacka för att vårt historiska "minne" är så gott som det är efter 1900-talets alla skeenden. Att materialet finns där inkräktar dock ej i någon större utsträckning på tillgängligheten, då nationen har rätt att kräva fram och låna hem allt vi deponerat, vilket flitigt görs enligt deras förda statistik.

Alla de av arkivrevisorerna sorterade handlingarna förtecknades 1915 med Per Samzelius drivna handstil i en från biblioteket helt separerad katalog. Arkivkatalogen blev så innehållsrik att det krävdes två stora böcker med totalt 480 sidor för att få plats med allt och dessutom kunna lämna lite utrymme för framtida accession. I sin verksamhetsberättelse, bilagd landskapsprotokollet från den 9 februari 1916, låter de båda revisorerna berätta om tankarna bakom katalogiseringen:

Vid ordnandet af det egentliga arkivet har den s.k. proveniensprincipen i första hand blifvit tillämpad. Samtliga arkivalier tillhörande Södermanlands nation, Nerikes nation och Södermanlands-Nerikes nation ha uppställts hvar för sig. Södermanlands-Nerikes nations arkiv har fördelats på olika ämbetsmän, kommittéer (hembygdskurskommittén) och föreningar, hvarjämte i en grupp, *Nationalia*, sammanförts olika handlingar rörande nationslivet i allmänhet, hvilka ej lämpligen kunnat föras under någon särskild ämbetsman. I några få fall ha vissa ordningsarbeten företagna på 1860-talet af G. Insulander och på 1880-talet af E. W. Lindvall, fått influera på vårt ordnande af arkivet.

Genom den nya uppställningen ha revisorerna ej minst velat främja uppfyllandet af ett önskemål, som uttalades vid det landskap, då revisorerna erhöles sitt uppdrag: vinnande af jämn och möjligast fullständig accession.

En afdelning för sig bildar *porträttsamlingen*, som emellertid ej blifvit af oss ordnad, då vi ej ansett oss äga härför erforderlig kompetens. Äfvenså saknar arkivet fortfarande den afdelning *Nationstryck*, som dock lämpligen kunde därstädes erhålla en plats. Slutligen må anmärkas att någon *registrering* eller *paginering* ej heller skett.

Arkivet med de många arkiven

Fortfarande idag jobbar nationens arkivarier efter samma idé. Innehållet i de två luntorna som katalogen nedtecknades i är visserligen överförda till datorformat, vilket gör den mer lätthanterlig och uppdaterbar, men uppställningen är fortfarande nästan exakt densamma som den som med all tänkbar ackuratess togs fram år 1915. Enligt revisorernas beskrivning ovan är nationens arkivkatalog bl.a. fördelad på olika ämbetsmän och underföreningar. Dessa har alla fått sina egna "arkiv" – en princip som skiljer sig markant från hur dagens arkivbildare ställer upp sina kataloger. Handlingar från en ämbetsman som Förste kurator t.ex. hamnar således i Förste kurators arkiv, där man bland matriklar, stadgor och annat finner protokoll från landskap och de nämnder och kommittéer som Förste kurator sitter och har suttit med i under årens lopp. I nationens katalog finns under Ämbetsarkiven naturligtvis även de något mindre ämbetena, såsom krönikör (historiograf), preparatförvaltare och teaterdirektör representerade, då de alla efterlämnar arkivalier som sedan lämpligast struktureras efter respektive ämbetsmans förvaltningsområde.

Framstegsfientlighet?

Att hålla fast vid detta gammalmodiga system, när de flesta av Uppsalas övriga nationer har övergått till att systematisera sina handlingar enligt den moderna svenska standarden, Arkivschemat, kan verka något framstegsfientligt. Det man då bör ha klart för sig är att det för vår organisation finns ett par riktigt stora fördelar med det gamla sättet jämfört med det modernare.

En fördel är att den gamla typens katalog tydligare framhäver vem som ansvarar för vad inom nationen. Det moderna Arkivschemat indelar arkivalierna mer efter ämnen och typ än efter vem som ansvarar för dem. Exemplet med protokollen i Förste kurators arkiv visar tydligt prov på den ansvarsindelade varianten. Enligt samma tanke har skattnästarens arkiv fått härbärgera förvaltningsdirektionens och bostadsstiftelsens protokoll tillsammans med handlingar rörande fastigheter och renoveringsinsamlingar, vilket uppenbart tillkommer skattnästarens förvaltningsområde. Att låta ansvaret styra katalogen underlättar markant vid arkivariens inkrävande av nya handlingar från ämbetsmännen.

En annan fördel med att behålla det gamla systemet är den överlägsna överskådlighet som en sådan katalog skänker. Man får inte glömma att nationen genom tiderna har dragit på sig ett stort antal underföreningar med egen förvaltning. Att samla alla deras protokoll eller räkenskaper under generella huvudsigna såsom Protokoll och Räkenskaper där de skulle samsas med alla nationens övriga olika protokoll (från Förvaltningsdirektionen, Biblioteks-nämnden m.fl.) komplicerar mer än det förenklar när man vill få ett samlat grepp om en underförening eller separat del av nationen. Därför har vi kvar de olika arkiven för V.f.N., Disputationsföreningen, Självhjälpsföreningen, Trikadien, Homboskapen, Hembygdskurskommittén, Kamraterna från Örebro, Vännerna från Västra Södermanland etc., vilkas arkiv varierar mycket i storlek alltefter verksamhetens omfattning.

Ämnesarkiven

Utöver de handlingar som med lätthet går att insortera i något av Ämbetsarkiven eller Kommitté- och föreningsarkiven, finns det även sådana som är mer ämbetsobundna. Dessa har på senare år sorterats in under flera särskilt ämnesindelade arkiv, likt det ovan omnämnda arkivet *Nationalia*. Under nationens utveckling sedan 1915 har man, för att stoppa en svulstartad tillväxt av arkivet *Nationalia*, styckat av detta i flera olika och låtit dem gå under samlingsnamnet Ämnesarkiven. Där finner man idag, förutom *Nationalia*, Ljudarkivet med våra egenproducerade skivor av Homboskapen, Mohrens sista suck, På Madagaskar, samt ljudband från både lustiga föredrag och luciaspexrepetitioner med nationens damer. Under Ämnesarkiven finns vidare både Filmarkivet med de filmer som under det gångna seklet spelats in i våra lokaler och Föremålsarkivet med nationsslipsar, T-shirts, broschyr o.s.v. Dessutom har det underarkiv med nationstryck som revisorerna saknade 1915 upprättats som en avstyckning ur *Nationalia* och erbjuder idag allt från små skrifter om nationens fanor

och hur man dansar "Nationsfrançaise", till nationens samtliga utgivna sångböcker (förtjänstfullt skänkta av nationens äldre landsmän) och den fortfarande frekvent utgivna nationstidningen *Aktuellt*. Även det andra tillkortakommandet som revisorerna pålyste i sin redogörelse ovan har avhjälpits under åren; Porträttsamlingen, vilken i princip motsvarar nationens samling av fotoalbum, har ordnats och övertagits av nationsfotografen för separat förvaltning. Kvar i underarkivet *Nationalia* finner man handlingar rörande nationshistorien, tidningsurklipp om nationen, sparade teater-, musikal- och spexuppsättningar, biografier och skrifter om studentliv relaterat till nationen m.m.

Bland alla intressanta handlingar som arkivet härbärgerar framstår vissa som lite speciella. Föregångaren till *Aktuellt* t.ex. är avgjort värd ett omnämnande. Under 1800-talet och 1900-talets första hälft författades (och i någon mån även trycktes) de studentikosa "Gökarna". I Göken presenterades allehanda händelser och upptåg på nationen och i omvärlden som hade gjort intryck på någon litterärt begåvad skribent. Dessa inlägg var ofta genialiskt skrivna, på rimmad vers eller i insändarform. I arkivet är naturligtvis ett stort antal sådana avskrifter och tryck samlade till landsmännens fromma.

För arkivet i tiden

Det finns, vilket förhoppningsvis redan framgått, en klar anledning till varför en sådan verksamhet som arkivbildning bör ges så stort utrymme på nationen som det ges idag. Vi ruvar ju faktiskt på en enorm kulturskatt som inte får låtas gå till spillo! Möjligen kan man även hitta en annan orsak till att arkivet idag ges så stor uppmärksamhet i det faktum att vi vill, kanske ännu mer nu än tidigare, känna att vi är en del av historien. Och det är inte särskilt svårt att förstå, när samhället omkring oss förändras med sådan hisnande fart att seder och traditioner ryker som landsvägsdamm kring de mest ivrande reformisterna. I detta finns en uppenbar risk att nationen skulle kunna dras med i en alltför ogenomtänkt förnyelseväg och genom glömska tappa viktiga fästpunkter (eller kanske festpunkter) på vägen.

När man beslutade att flytta arkivet till Flodarummet vann man inte bara en torrare tillvaro för arkivhandlingarna utan på samma gång även en ökad tillgänglighet för allmänheten. Det är inte längre några problem att hjälpa en intresserad landsman eller utomstående att finna upplysningar om svunna tiders förhållanden. Dessutom slipper arkivarien äntligen omaket att sortera protokollsbilagor iklädd vantar och halsduk i källaren på Engelska villan. Avslutningsvis har arkivets renässans även förbättrat möjligheten för nationens äldre och yngre landsmän att besöka arkivet och åter minnas sina studieår vid nationen och kanske även lämna över något som kan vara av värde för dess historia. Nu behöver man dock på intet sätt vara ut i ett speciellt ärende för att besöka arkivet. Det går minst lika bra att bara komma in och lyssna på ett klassiskt spår ur nationens gamla 78-varvssamling och kanske förenas med arkivarierna i ett glas portvin från våra engelska vänner på St. John's college i Cambridge. Ni hälsas alla härmed hjärtligt välkomna!

Nationens stipendier och stundande förändring.

Av Patrick Lindevall

Södermanlands – Nerikes nation har antagligen ett av nationsvärldens äldsta stipendier, det sk Biörsonska stipendiet från år 1650. Man kan säga att detta stipendium inleder en utveckling som skulle komma att fortgå fram till våra dagar, nämligen att man från hembygden genom enskilda personer eller organisationer donerat pengar vars avkastning skall användas antingen som stöd till fattiga studenter eller som uppmuntran till fortsatta studier för de begåvade. Sällan var stipendierna tänkta som rena prisstipendier även om sådana också förekommit och förekommer, Casselska priset är ett sådant. I början av nationens stipendiehistoria donerades ofta kapitalet till en viss stiftelse som sedan delade ut pengarna till en landsman. Tydligt var inte nationen och dess studenter betrodda att förvalta kapitalet på ett tryggt sätt. Exempel på detta är Biörsons och Kuhns stipendier inrättade 1650 och 1733. Dessa båda skulle förvaltas av ett kuratel i Nyköping som skulle utlysa samt tillsätta stipendierna efter förslag från nationen. Allteftersom tiden gick blev det dock vanligare att donator föreskrev att kapitalet skulle förvaltas av universitetet och delas ut till landsmän av en viss nation. Sålunda stadgade både Björnsthäl 1772 och Graffman 1818 att sörmlänningar respektive sörmland-närkingar skulle tilldelas stipendier ur respektive fond. Senare blev dock nationens seniorer och skattmästare betrodda att både förvalta och dela ut stipendier. Som garant för att detta gick rätt till stod dock alltid inspektor som skulle stadfästa och godkänna alla beslut. En rest från detta förfarande finns kvar genom att det i nationens stadgar står att besvär över stipendienämndens beslut ställs till inspektor.

De stipendiedonationer som kom nationen direkt till del började doneras kring 1800-talets mitt. Först ut var Broms från 1856 och sedan Cassel från 1859. Därefter får nationen donationer i en ganska jämn ström. Ofta finns en klausul i donationsbrevet att kapitalet får lånas ut mot viss ränta som sedan skall användas till ett stipendium. En gissning är att anledningen till att kapitalet fick lånas ut var diskussionerna kring husbygget som ibland också nämns i donationsbrevet.

Ett utmärkande drag för många av nationens stipendiefonder är att de ofta ej är särskilt specificerade i sina statuter. Många gånger skall en stipendiat endast vara behövande och flitig eller lovande. Ämnesspecificering är mindre vanligt förekommande. Detta kan hänga samman med att det ofta var svårt för donator, som inte alls alltid hade någon verklig akademisk anknytning, att avgöra var pengarna behövdes bäst. Ett sätt att tillförsäkra sig detta var då att låta studenterna själva avgöra vem som skulle få pengarna. Detta system med "kollegial" granskning fungerade så att nationens betygsnämnd föreslog landskapet vilka kandidater som skulle komma i åtnjutande av stipendiet och

sedan fick landskapet, oftast seniorerna, besluta om vem som skulle få stipendiet. Allt detta skedde helt öppet och gick att genomföra tack vare att nationen inte var större än att alla kände alla. Systemet fanns för vissa stipendier kvar till 1971 då det helt upphörde. I dag tillsätts stipendierna av nationens stipendienämnd och hela förfarandet är anonymt.

Få av nationens stipendier har något krav om klass eller familjetillhörighet och endast två ger släkting företräde, bla Annells. Ett ovanligt stipendium är Freundts sjukstipendium, som tillkom genom en mycket frikostig donation på 30 000 kr år 1888. Det avsåg att bereda god sjukvård för landsmän som behövde vård och som ej kunde givas i Uppsala. Detta var i huvudsak tänkt för lungsjuka. Idag har stipendiet i stort tjänat ut sitt syfte.

Under hela senare delen av 1800-talet och 1900-talets första del kom donationerna i strid ström. Dessa var ofta gjorda av personer utan akademisk anknytning men som värnade om hembygdens studenter i Uppsala. Många av dessa donationer var dessutom mycket frikostiga och har givit upphov till ett 50-tal stipendier som landsmännen i dag kan söka. Även under 60-talet mottog nationen donationer som varit avsedda för stipendier. Ibland har dock donator endast skänkt ett belopp utan att närmare ange vad det skall användas till. I sådana fall har nationen själv bestämt användningsområdet och skrivit statuten. Tyvärr har inte dessa alltid sparats i original, varför vi idag står inför ett bryderi angående vad som egentligen sagts om användningen av det donerade beloppet. För en eventuell permutation är det av yttersta vikt att kunna redogöra för originalstatuter och donationsföreskrifter.

Läget i dag är att nationen inte mottagit någon donation under vare sig 1980- eller 90-tal men väl tagit över förvaltningen av Biörsonska och Kuhnska stipendierna från länsstyrelsen i Södermanland. Med hänsyn till att den nya stiftelselagen tillkommit vilken fordrar särförvaltning av varje stiftelse har förvaltningsdirektionen och stipendienämnden beslutat att gå igenom samtliga stiftelser för att se om en sammanslagning skulle vara möjlig. Fördelen med detta är att det blir lättare att redovisa men också att de utdelade beloppen blir större. Nackdelen är att antalet stipendier kommer att bli färre. I en avvägning har fördelarna ansetts överväga. Trots allt skall stipendierna tjäna syftet att underlätta för studenterna i deras studier och eftersom grunderna för dessa förändras måste också statuten förändras. Att vi på vägen förlorar några gamla stipendier är beklagligt men nödvändigt, pengarna finns dock alltid kvar. Läget just nu är att vi har ett bra underlag för permutation för omkring tjugo småstipendier men ännu ingen idé om vad de nya statuten skall innehålla.

Till sist kan sägas att nationen har haft en förräntning av sitt stipendiekapital på ca 5,5 procent. Detta får anses som mycket lågt i dessa dagar och det kan inte uteslutas att nationen i framtiden kan bli tvungen att ha en mer offensiv förvaltning. Andra nationer har haft detta under de goda åren med lyckat resultat. Som stipendiesekreterare är det också roligt att lägga ner möda på att dela ut ett stort stipendium istället för ett litet. Det är därför vår skyldighet att ha en god förräntning på det kapital som anförtrots oss av tidigare generationer.

In memoriam

Sven Frigell var en av nationens trojänare och stöttelelare under många år. Han kom till nationen 1925 efter studentexamen i Nyköping, blev Andre kurator 1930 och Förste kurator 1933-34, därefter i många år medlem av förvaltningsdirektionen och självhjälpsföreningen och slutligen ordförande i Södermanlands-Nerikes nations veteranförening 1957. När den nya seniorföreningen startade var Sven en trogen deltagare i dess sammanträden och bidrog med underfundiga diskussionsinlägg vid de muntra sammanträdena.

Sven var en framstående administratör och ett gott exempel på hur kuratorsämbetet fostrar och utvecklar förmågan att handskas med människor och organisationsproblem. I sin redogörelse för förstekuratorsåret 1933-34 (Från vår till vår i Majhälsningen 1934) berättar han om hur man flyttat Valborgsmässosupén och Majmiddagen till nationen från Gillet och därigenom sänkt priset och ökat deltagarantalet. "Studentskorna serverade och några av pojkarna skötte vinserveringen och det hela gick i familjegemytets tecken." Andra innovationer var att införa dans på recentiorsgaskan samt att ordna nationspromenader till olika platser i Uppsalas närhet med god tillslutning och alltid avslutning vid någon plats, "där kaffe dracks under sång och allmän gamman".

Sven var en av Uppsalas representanter vid den stora studentkonferens i Stockholm i januari 1934, där viktiga studentsociala frågor behandlades bl a planeringen av studentbostäder samt tuberkulossjukan. Uppsala studentkår tillsatte ett hälsovårdsutskott samt anställde en egen läkare med mottagning för studenter vid Akademiska sjukhuset och åliggande att även besöka sjuka studenter i deras bostäder. Sven torde som just färdig läkare ha haft betydande inflytande på dessa för alla studenter viktiga initiativ.

Sven blev gynekolog med sin specialistutbildning vid Akademiska sjukhuset och kom 1951 till Sundsvall som chef för kvinnokliniken. Sjukhuset utnyttjade hans kapacitet, och han blev styresman och senare chefsläkare för sjukhuset med omvitnad god förmåga att förhandla med politiker och tjänstemän bl a vid utformningen av det nya sjukhusbygget.

Till nationen återvände Sven gärna till kamratmöten och fester. Som hedersledamot från 1952 intog han en självklar plats bland våra förgrundsgestalter från forna dagar. Hans humor och slagfärdighet bakom den något buttra ytan gjorde att man gärna sökte upp honom för en uppiggande pratstund och trivsamt samvaro.

Sven lämnade oss, nästan 93 år gammal, efter ett långt liv fyllt av arbete för många patienters och vänners bästa. Han lämnar ett ljusst minne hos de många, som han på olika sätt hjälpt eller bara glatt genom vänskap. Nationen har mist en av sina trognaste vänner och veteraner.

Nils Brage Nordlander

Sune Carlsson, inspektör vid Södermanlands-Nerikes nation 1966-74, avled den 22 september 1999 i en ålder av 90 år. Han började sina högre studier vid Handelshögskolan i Stockholm men blev rekommenderad av Bertil Ohlin att göra sitt doktorsarbete vid University of Chicago. Sune Carlssons författarskap i företagsekonomiska ämnen, hans arbete inom FN:s biståndsverksamhet i Israel och Bolivia och hans uppdrag som chef för FN:s avdelning för ekonomiska och sociala frågor i New York gjorde hans namn välkänt över världen. 1958 kallades han till Uppsala universitet som den förste innehavaren av den nyinrättade professuren i företagsekonomi. Med sin vetenskapliga bakgrund och sina internationella erfarenheter var han en uppbygningsföretags-ekonom och hans tid som framgångsrik lärare och forskningsledare blev mytomspunnen. Han var hedersdoktor i Helsingfors och Uppsala samt ledamot av ett flertal akademier och hade därtill många andra förtroendeuppdrag.

Sune Carlsson kunde i skämtsamma stunder poängtera sörmlänningarnas lättsammare sinnelag i jämförelse med de mer idoga och allvarsamma närkingarnas. Född i Gryts socken i Södermanland tycks han ha representerat en lycklig kombination av ekonomisk praktisk realism och lekfull förmåga att uppskatta livets festliga inslag. Han valdes till inspektör i ett betydelsefullt skede när nationen blev ägare till hela kvarteret Rosendal, eftersom ett länge eftertraktat köp av Stavenowska huset kunde genomföras. En stor aktion måste komma igång för att klara av köpeskillingen och inte minst för att sätta istånd de två nationshus man nu förfogade över. Utrymmen skulle skapas, dels för det som tidigare funnits, d v s för administration, fest-, musik- och klubbverksamhet samt bibliotek, dels för klubbрум, diskotek, studie- och forskarrum, tidnings- och TV-rum, samt nu även studentrum. För detta genomfördes en stor insamling av medel i hembygderna, och i denna verksamhet var Sune Carlsson en viktig drivkraft. Hans idérikedom, goda humör och beredvillighet att engagera sig är något som många nationsmedlemmar säkerligen väl minns. Det gällde att få såväl kommuner och företag som privatpersoner engagerade för idéer, genom vilka nationen framstod som outhärlig för hembygdens studenter. Här var han den frejdige strategen. Ett särskilt byggnadsnummer av Aktuellt gavs ut, likaså en informationsbroschyr, som spreds till landsting, kommuner, städer och näringsliv. Hans idé att insamlingsarbetet skulle byggas upp efter en indelning i gymnasierregioner, där varje område svarade för ett namngivet stadsrum, slog väl ut. Representanter från hembygden inbjöds till en stor planeringskonferens om byggnadsinsamlingen, där nationens olika förmågor svarade för ett rikhaltigt utbud av underhållning och där Hornboskapen övat in sparris och medryckande marschmusik från beredskapstiden ("Vi ska tömma vår sparris i år"), något som gick hem bland de inbjudna gästerna. Det var lärorikt och intressant att resa omkring med Sune Carlsson till olika möten i Närke och Sörmland. Hans starka ställning bland företagsledare och företrädare för kommuner och städer var självklar. Hans ibland djärva utspel kunde kanske för en och annan kännas utmanande, något som dock med en humoristisk replik snabbt vändes till god stämning och benägenhet att bidra till insamlingen.

Sune Carlssons inspektorstid rymde inte bara stora materiella förändringar vad gäller nationshuset. Den innebar också mycket av nationslivets traditionella glans. Få kunde som han skapa stämning under festerna. Man erinrar sig hans tal, ofta baserade på några i hast nedtecknade rader på ett tändsticksplån, som han sedan spann på till bejublade utläggningar. Hans förmåga att till vardags skapa en atmosfär både av allvarsamt, klokt upplagt arbete och lättsam uppsluppenhet var en del av hans färgstarka och av nationsmedlemmarna uppskattade personlighet.

Hans Norman

Gösta Åqvist föddes 1904 som det äldsta barnet i familjen Ernst Åqvist. Denne hade 1898 startat en grosshandelsfirma i skodon, läder och skinn i Stockholm. 1905 började han även en mindre skotillverkning. Sommaren 1907 grundade han Skofabriksaktiebolaget Oscaria i en förhyrd fabrikslokal i Sundbyberg. Företaget gick raskt framåt och då det blev nödvändigt att utvidga driften flyttades hela företaget till Örebro år 1914. Fabriken i Örebro blev Sveriges största och modernaste. Företaget ägde flera skofabriker i Örebro och hade tillverkning även på andra orter. Det som allmänheten kom i kontakt med var emellertid det omfattande nätet av skobutiker över hela landet. Som mest uppgick antalet till 265 år 1938. Gösta hade då inträtt i bolaget som direktörsassistent efter att ha avlagt jur. kand.examen i Uppsala 1929. Vid faderns död 1943 övertog han fulla ansvaret som VD för koncernen. Verksamheten var mycket omfattande men efter andra världskrigets slut blev konkurrensen från utlandet tillverkade skodon allt mer besvärande. Där var lönekostnaderna betydligt lägre än i Sverige och även stilmässigt blev framför allt de italienska skorna attraktiva för kunderna. Oscaria och andra företag importerade betydande mängder, bl a från den tjeckisk-kanadensiska skokoncernen BATAs många skofabriker, till men för den egna produktionen. När ingen i familjekretsen var villig att driva produktionen vidare beslöt Gösta Åqvist att 1968 sälja hela koncernen med dess 2 700 anställda till BATA. Eftersom detta företag endast var intresserat av butikerna lade man ner skoproduktionen 1971 – ett hårt slag för Örebro och många mindre orter.

Gösta Åqvist hade tillsammans med det ansvarsfulla VD-skapet ett brett samhällsintresse som visade sig i att han var riksdagsman för folkpartiet 1949-53, ledamot av landstinget 1954-66 och satt i styrelsen för banker m m. 1969 hade Gösta återvänt till Uppsala och disputerade samma år i rättshistoria. Han blev omedelbart docent och verkade 1971-75 som professor i ämnet i Oslo.

Som student tillhörde han vår nation, där han blev hedersledamot 1962. Han var en flitig deltagare i nationens evenemang. När han vid Majmiddagen 1966 fick sjunga visan om Skomakar Anderssonskans käring med dess patetiska avslutning, utbrast han: "Ja dö, det vill varenda skomakare!" (med betoning på första a i skomakare, som man säger i Örebro). På sin ålders höst fick

han glädjen att se sin sonson Johan promoveras till doktor i fysik, varigenom tre generationer Åqvist blev doktorer: Gösta, Lennart och Johan – alla välkända sörmland-närkingar.

Gösta Åqvist var medlem i Gustaf II Adolfsakademien, Rotary, Juvenalorden, SISU och Sällskapet Örebro-Karolinare i Stockholm, där han till för några år sedan var en ofta sedd deltagare i sammankomsterna. Härtill kan läggas att han var en entusiastisk seglare. Gösta avled i juli 1999. Med sitt alltid glada, vänliga och humoristiska framträdande spred han harmoni och trivsel omkring sig. Det kändes alltid upplyftande att träffa honom och vi minns honom med tacksamhet och glädje.

Bengt-Georg Gilmark

Avlidna landsmän 1999/2000

I nedanstående lista över de landsmän, som avlidit under året finns säkert luckor, vilket jag beklagar. Av de nedanstående var Sune Carlsson, Inge Dahlén, Sven Frigell, Nils Gralén, Gunnar Ottander, Birger Pejler, Ingemar Petersén, Tord Petri och Gösta Åqvist medlemmar i Seniorföreningen.

Död		Inskr	Född
/	1996	Petersén, Ingemar	1935 docent, Göteborg
17/3	1998	Gralén, Nils	1931 professor, Göteborg
/	1999	Petri, Tord	1934 adjunkt
/4	1999	Wiman, Gunnar	1950 byrådir., Eskilstuna
/5	1999	Wahlfisk, Karl-Olof	1939 expeditionschef, Årsta
16/7	1999	Åqvist, Gösta	1924 professor, Uppsala
		Hedersledamot 1962	
8/9	1999	Cullberg, Birgit	-- professor, Nyköping
		Hedersledamot 1982	
22/9	1999	Carlsson, Sune	-- professor, Uppsala
		Hedersledamot 1959, inspektör	1966-74
25/9	1999	Ottander, Gunnar	1946 jur.kand., Katrineholm
/10	1999	Fant, Fred	1926 direktör, Stockholm
5/11	1999	Pejler, Birger	1943 professor, Storvreta
20/11	1999	Camén, Ulla-Britta	1942 adjunkt, Härmösand
5/12	1999	Frigell, Sven	1925 överläkare, Uppsala
		Hedersledamot 1952	
/12	1999	Magnusson, Sten	1961 univ.adjunkt, Uppsala
16/12	1999	von Zeipel, Fredrik	1936 adjunkt, Linköping
18/1	2000	Melin, Per	1939 lektor, Uppsala
4/2	2000	Dahlén, Inge	1940 lektor, Eskilstuna

Från vår till vår av Förste kurator Emma Syrén



Nationen är ett virrvarr av nämnder, utskott och föreningar. Inte förrän man är djupt engagerad i densamma upptäcker man att det faktiskt inte är så komplicerat som det verkar. Varje vår blir det vår och varje höst blir det höst. På samma sätt väljs det nya ämbetsmän varje termin och recentiorerna kommer till sta'n. Vissa saker förändras, men stommen förblir densamma.

Den 20 mars invaderades nationshuset av ett gäng glada människor som alla var laddade inför kvällen stora begivenhet. Det var Gyllenhjelm gasque och temat våren 1999 var "baklänges". Kvällen började således med en eftersexa där det serverades varmkorv och öl. När det var dags att samla alla gäster för trappmarsch var det meningen att alla närvarande gamla klubbmästare skulle sjunga "Lämner gemaken" men p g a missförstånd spelade Hornboskapen "Leijonriddarne" i stället och ingen kunde sjunga med.

Bland höjdpunkterna under middagen kan nämnas körens och Hornboskapens ombytta roller. När Hornboskapen bingades in trädde som vanligt de gulrutiga kavajerna in på scenen. Det som dock var annorlunda var innehållet i kavajen, det var nämligen körmedlemmar som kom tutandes på olika instrument. Senare under middagen var det dags för kören och självklart var det då även denna gång en grupp kamouflerade personer som intog festsalen. En upplevelse som är svår att återge, men som vi som var där sent kommer att glömma. Stipendiet Södermanlands-Nerikes Gille gick till en djupt rörd Olle Nordberg jr för hans strålande insatser som musikanförrare. Middagen avslutades med att Hornboskapen stämde upp i den vanliga "Kunglig Södermanlands regementes marsch" men dessförinnan hade en fullsatt festsal fått höra hur klubbmästare Thomas Neidenmark, trots den sena timmen, framförde en prickfri hälsningsfras.

Tre veckor senare var det återigen dags för gasque. Denna gång var det dock endast hälften av nationens medlemmar som var bjudna, det var nämligen damsupé. Temat var Tonårstjej, ett tema som deltagarna inte var sena att anamma, i alla fall inte om man syftar på vissa av damernas bteenden. Ledda av varsin storebror fördes damerna från lek till lek innan det sedan var dags för middag. Stämningen var på topp och den blev inte direkt sämre av att killarna på storbilds-TV visade en egenhändigt gjord brevfilm i största "Bullenanda".

Samma helg åkte en hel konvoj med SNERikingar österut för att besöka vår kära vännation Nylands i Helsingfors. Med på resan var nationens Hornboskap som gladdde Helsingforsborna genom att spela på gator och torg. En lite annorlunda resenär fanns också i sällskapet, det var den något utarmade gäddan som stulits på föregående hösts gäddfest och som nu skulle återvända hem för att få bevista sin begravning.

Landskap nr två hölls måndagen den 12 april. Detta landskap måste gå till historien som ett av de längsta någonsin. När förste kurator Daniel Johansson läste upp valresultaten visade det sig att Erik Isman och Peter Du Rietz valts till restaurangvärdar, Pernilla Gertell och Mathias Lindner till klubbmästare, Ulrika Gustafsson till tredje kurator samt jag själv till förste kurator. Ett förtroende som jag är mycket stolt över. Landskapssexan påbörjades 00.30 och pågick till långt in på småtimmarna.

Sista april var terminens nästa stora begivenhet. Till skillnad från tidigare år anordnades en högtidssillunch i stället för den tidigare Valborgsgasquen som mestadels besökts av kusinerna från landet. Dessutom skulle hela huset hållas öppet från champagnegaloppen och framåt, med dans och underhållning. Till högtidssillunchen hade nationen inbjudit gamla kuratorer och klubbmästare. Tillställningen var mycket lyckad och många av de äldre som var närvarande stannade kvar på champagnegaloppen och svängde sina lurviga i Öfvre bar samt tittade på när Förste och Andre kurator utmanade varandra i sumobrottning i nationens festsal, en match som slutade med att den äldre av dem gick haltandes därifrån.

Högtidslandskap hölls i biblioteket i vanlig ordning. Stipendiet Einar Petris minne gick till en mycket överraskad Tredje kurator som



Den nyinstallerade hederledamoten Håkan Gauffin dricker ur den Wiberska kannan.



Herrmiddagen hade temat "Star Wars" där herrarna bjöds på ett rymdäventyr med Sara Arvidsson, Sofia Björkvi, Karin Stenstam, Birgitta Schulze och Karolina Nilsson.

innan hon fick veta att detta var kutym kände sig mycket hedrad.

Solen strålade och himlen var klarblå. Vad annat kan man önska när det är dags för Majmiddag. De gäster som hade samlats fick uppleva en hedersledamotsinstallation utan dess like. Det var nationens intendent, Håkan Gauffin, som skulle installeras. När förste kurator Daniel Johansson skulle trä hedersledamotsbaggen över Håkans huvud fastnade baggen i pannan, något som hedersledamoten själv senare passade på att använda i sitt tal.

Nationsexercisen utfördes som vanligt på fältet vid Polackbacken. Något som dock inte tillhörde det vanliga var den avstrippning som en av Hornboskapens musiker företog sig. Om det var tillfällig sinnesförvirring eller för stort intag av starka drycker förtäljer inte historien, men hans orkesterkamrater utsattes för nya prov när de samtidigt som de spelade skulle se till att skyla sin dansande kamrat.

Vårbalen firades i ovanlig ordning. De tidigare hälsningarna från nationens besökande vännationer hade flyttats till en mottagning innan gasquen och ersatts med ett installationstal av Förste kurator electa. Talet till mannen hölls av Tredje kurator Charlotta Leijonhufvud som var så lättad över att ha avslutat sitt tal att hon glömde skåla för männen. Nationen avtackade Förste kurator Daniel Johansson och Tredje kurator Charlotta Leijonhufvud.

Sommaren närmade sig med stormsteg och den 5 juni var det premiär för sommarrestaurang Bryggan, ett koncept som återigen visade sig vara vinnande. Precis som föregående år täcktes stora delar av uteserveringen av ett



Ulrika Gustafsson måste avsäga sig uppdraget som 3 Q men Pernilla Gertéll kunde hålla ut som klubbmästarinna hösten 99.

stort segel som denna sommar dock inte var lika nödvändigt som den föregående. Detta eftersom solen strålade varje dag, vare sig man ville det eller inte, vilket resulterade i det bästa finansiella resultatet någonsin.

Revolutionsgasque firades den 14 juli. Nationen gästades denna varma sommarkväll av en rad kuratorer från andra nationer samt Curator Curatorum Daniel Johansson. Tillställningen ordnades i en mycket lämplig laduliknande lokal och som vanligt var det många S Nerikingar som under sommaren befinner sig i exil som kommit hitresande denna dag.

Hornboskapen fick efter mycket magi och trolleri en ny musikanföreläsare i Karoline Wiesner. Att hon gillar tyska marscher det är nog ingen som tvivlar på.

När hösten så var i antågande var det en laddad skara ämbetsmän som begav sig iväg på kongress till Barnens ö i slutet på augusti. Helgen var mycket lyckad men en aning mer dramatisk än beräknat eftersom Tredje kurator Ulrika Gustafsson skar sig i benet och i taxi fick bege sig till Norrtäljes akutmottagning för att sy mitt i natten.

Recentiorerna anlände även denna höst och många valde att skriva in sig vid den bästa av nationer. Detta resulterade i såväl en till bristningsgränsen fylld recentiorsmottagning som en välbesökt recentiorsgasque. Terminens finlandssvenska jubelrecentior, Pamela Frankenhauser, höll ett retoriskt och roligt tal med mumindalen som tema. Det var även denna dams retoriska talanger samt en spensexensemble under ledning av spexdirektör Carl-Johan

Hamilton, som såg till att försvara nationens ära vid det ärligen återkommande "Slaget om Vättern", en tävling mellan Smålands, Östgöta, Västgöta och Södermanlands-Nerikes nationer i sång, spex och retorik. Den bästa av nationer segrade och tillställningen kommer att anordnas på vår egen nation någon gång i höst.

Årets herrmiddag gick av stapeln den 16 oktober. När herrarna anlände hade nationshuset förvandlats till en rymdstation och temat var "Star Wars". Under ledning av klubbmästare Pernilla Gertéll, alias prinsessan Leja, fick herrarna vara med om ett rymdäventyr som de sent kommer att glömma och som resulterade i huvudvärk för ganska många dagen efter.

Landskap två hölls den 25 oktober. Då valdes Sai-Wing Cheung och Johan Folke till restaurangvärdar, Carl-Fredrik Hamilton och Karin Stenstam till klubbmästare samt Kristoffer Löf till Andre kurator. Äntligen hade nationen fått ett helt rödhårigt kuratell!!! Terminens nya recentiorer fick även denna termin gratis avnjuta landskapssexan och höra om den nyblivne kuratorn hade några skelett i gardroben. Recentiorerna fick också ett brev från Förste kurator i vilket de erbjöds rabatt på gåsmiddagen, ett erbjudande som lockade till sig recentiorer även från andra nationer som trodde att de fick åtnjuta denna förmån. Resultatet blev i alla fall en fullsatt gåsmiddag med gäster även i kommitté-rummet, precis som på den gamla goda tiden.

På landskap tre den 29 november var det återigen dags för kuratorsval eftersom Tredje kurator Ulrika Gustafsson p g a ryggsproblem tvingats avsäga sig sitt ämbete. Sofia Ottosson valdes till Ulrikas efterträdare på samma landskap som nationen även valde en rad pigga och fräscha medlemmar till millenniets första ämbetsmannakår.

Kulturen blomstrade även denna höst på nationen och ett stort spex, "Olof Skötkonung", hade premiär strax innan Luciagasquen, ett spex som utspelade sig i Valhall där asagudarna funderade på hur de skulle hinna kristna Jorden innan millennieskiftet. Regissören Jonas Gombrii hade tillsammans med körens dirigent Josef Åhman och en rad andra, inga nämnda inga glömda, verkligen lyckats och tillställningen blev en succé.

Luciagasquen inföll som vanligt den 13 december. I vanlig ordning avtackades Andre kurator Pontus Scherp för det år som han tillägnat nationen. Stipendiet "årets S Neriking" gick detta år till arkivarie Magnus Danielsson för hans strålande arbete med upprustningen av nationens arkiv. Inspektör talade om julen och uppmanade studenterna att åka hem till mamma och vila upp sig och koppla av från det hektiska studentlivet.

Dagen efter var det premiär för "Arne Weises julrestaurang", ett koncept som visat sig ledande de senaste åren. Julbordet var som vanligt en succé och ämbetsmännen passade på att samlas en fredag för att avnjuta detsamma. Det blev en lugn och stillsam avslutning på terminen.

Millennieskiftet passerade utan större missöden. Nationshusets fasad fick ett nytt utseende efter att några nyårsfirare valt att sia om framtiden på nationshusets fasad. Det är sådant som inträffar tänkte jag och var nöjd över att inget allvarigare inträffat. När jag sedan fick veta att klottret skulle sitta

där ända fram tills vårkanten eftersom det inte går att ta bort förrän det blir plusgrader var det annat ljud i skällan...

Vårterminen drog igång och nationshuset fylldes åter av aktivitet. En förändring var dock framförallt märkbar. Redaktionen har flyttat in i vindskorridoren och restauratören har flyttat ut. Nationens uthyrningsverksamheten sköts sedan 1 januari av Tredje kurator på ett mycket framgångsrikt sätt. Det känns väldigt skönt att vi helt och hållet själva kan disponera huset och vi kan använda det som vi vill. Många av våra underföreningar är väldigt tacksamma över att ha tillgång till festsalen så att de får plats ordentligt och slipper trängas i tornrummet.

Danskvällarna har fått sig en uppfräschning genom den nysatsning som genomförts under våren. Den tidigare uppdelningen i T-dans och Fredagsdans har tagits bort och ersatts av ett enda koncept med namnet "Disco SN". Musikstilen har ändrats på vissa ställen i huset och festsalen omvandlas på fredagarna till en "myslounge". Gert Hallberg-möblerna har flyttat tillbaka till festsalen och konstväxter har införskaffats. På det hela taget har vi ett bredare utbud som lockar en större publik.

År 2000 är ett skottår och således anordnades en skottårsbal den 4 mars. Den nya trenden bland studenterna att om 17 dk är påannonserat så kommer alla exakt 17.30 skulle denna termin ändras. Klubbmästarna delade vid biljettförsäljningen ut instruktioner till alla gäster där de fick veta dels att det är lämpligt att anlända mellan 17 och 17.30 samt att man inte bör lämna festsalen under sitningen om det inte är absolut nödvändigt.

Fördrinken avnjöts till levande klassisk musik samtidigt som man kunde passa på och ta sig en vindruva eller två.

En av kvällens höjdpunkter var när kören, utklädda till mupparna, stormade in och rev av "The muppet-show melody". Nog för att det var maskeradbal, men att de skulle ta till en sådan drastisk utklädnad hade nog ingen räknat med. De gjorde i alla fall succé och gasquegästerna hade svårt att ta den senare, mer seriösa delen av deras framträdande på allvar. Inspektorsparet befann sig vid detta tillfälle utomlands och inspektör emeritus med fru, Tom och Hill Saldeén, infann sig i deras ställe. De var så glada över att vara tillbaka på nationen igen så att de stannade kvar halva natten och dansade medan alla inbjudna gäster glatt passade på att dricka upp inspektorsbrickan så att den fick fyllas på flera gånger.

Innan jag avslutar denna krönikeliknande sammanfattning vill jag bara passa på att berätta att nationen står inför en rad förändringar och det rör främst klubbverkssidan. Som jag nämnde tidigare har nationen sedan 1 januari i år inte längre någon restauratör. Detta har lett till fler arbetsuppgifter för Tredje kurator vilket i sin tur lett till att hennes arbetssituation i dagens läge är ohållbar. I skrivande stund vet jag inte hur vi skall lösa detta, men att det är dags för omorganisation är något som jag inte tvivlar på.

Mitt år som Förste kurator vid den bästa av nationer börjar lida mot sitt slut. Det har på intet sätt varit ett lätt år men mycket väl ett lärorikt sådant. Jag har lärt känna stora delar av nationen som jag tidigare bara hade hört talas om

i förbifarten, jag har också ändrat uppfattning om saker i nationen som jag trodde mig väl känna till. Framförallt har jag lärt mig att nationen är betydelsefull på många sätt för många personer och det är vi som jobbar här aktivt som har till uppgift att se till att det förblir så. Förändringar måste göras på vägen men det är viktigt att bevara kärnan och glädjen. Ett glädjefyllt arbete är så mycket enklare.

Om dryga två veckor är det landskap och jag önskar min efterträdare och hans/hennes medarbetare lycka till under den tid som de kommer ägna åt nationen. En tid som kommer att påverka dem för resten av livet.

Tack för mig!



3 Q Sofia Ottosson, 1 Q Emma Syrén och 2 Q Pontus Scherp söker tröst i Uppsala Domkyrka inför problemen med 3 Q:s ökande arbetsbörda sedan tjänsten som restauratör dragits in.

Nationens ekonomi 1999

Av Andre kurator Pontus Scherp

Nationens ekonomiska resultat har verkligen åkt berg- och dalbana de senaste åren. Sedan jag blev medlem i nationen våren 1994 har jag sett Andre kuratorer presentera alltifrån positiva resultat på närmare 400 000 kr ned till halvmiljonförluster. Något som är glädjande är att det nu verkar som att det skall till en riktig katastrof för att vi skall hamna tillbaka på den nivån av förluster som vi hade för ett par år sedan. 1998 gick nationen med vinst och jag kan nu ge er det trevliga beskedet att nationens kassa stärkts ännu mer genom ett fint positivt resultat på ca 265 000 kronor. Detta trots en höjd hyra på 200 000 kr jämfört med 1998 och med en hel del dyra investeringar som gjorts under året.

Som bekant är SNERikes ekonomi till stor del beroende av goda resultat från klubbverksamheten, både från terminernas verksamhet och från ferierestaurangerna, och så har det varit under en ganska lång period. När året tog sin början hade vi haft en mycket lyckad julrestaurang och många av oss var hoppfulla och trodde att vår popularitet vad gäller klubbverksamheten skulle hålla i sig även detta år. En bit in på vårterminen började det dock märkas en tendens med lite färre gäster. Utvecklingen bromsade dock med olika åtgärder, t ex billigare priser på helgfikat och en ordentlig marknadsföring av pub och danskvällar. Dessutom bestämde sig Nationsnämnden för att försöka locka en bredare publik genom att starta upp ett litet dansgolv i Gamla Musikrummet och köpte därför in en ljudanläggning för ändamålet.

Något som är väldigt tydligt vid en analys av nationens resultat de senaste åren är att nationen blivit mycket beroende av lyckade ferierestauranger. Sedan Bryggan kom till har sommarrestaurangerna gjort bättre och bättre resultat, förutom en liten nedgång under det regniga 1998. Sommaren 1999 log vädergudarna återigen mot Uppsala och den illvillige regnguden höll sig mestadels på annan ort. I slutet av augusti stod det klart att det skulle bli nytt rekord för Bryggan. En bra bit över 600 000 kronor i vinst blev slutresultatet. Detta tillsammans med den hyra på dryga 200 000 kronor som Bryggan betalade till nationen skulle även den ruggigaste höstdag ha kunnat värma vilken Andre kurator som helst. Det värmdes uppenbarligen inte bara mitt hjärta utan även Förvaltningsdirektionens, som glatt höjde hyran med 200 000 kr.

Efter glädjen över den lyckade sommaren hoppades alla att Bryggans goda renommé skulle smitta av sig på klubbverksamheten under höstterminen. Tyvärr kunde man dock redan andra fredagsdansen efter Bryggans avslutande konstatera att så inte blivit fallet. Tendensen med färre gäster var nu uppenbar och det var dags att göra något åt saken. Vissa kortsiktiga förändringar i verksamheten gjordes och samtidigt påbörjades ett planeringsarbete om hur en mer långsiktig förbättring av klubbverksamheten skulle göras. Jag kan nu glatt konstatera att ansträngningarna lyckats och under denna termin är SNE-

rikes återigen mycket populärt. Detta bådär gott för framtiden, särskilt som ett nytt bättre avtal med vår huvudleverantör av dryck, Falcon Bryggerier, slöts efter en längre tids förhandlingar i januari 2000.

Efter sommaren var nationen dock försedd med en ganska välfylld kassa och både undertecknad och Nationsnämnden kände att det nu var dags att göra sådant som vi inte så ofta tar oss råd att göra. Något som kändes aktuellt var att se över nationens konst och att renovera de objekt som var i behov av detta. Efter ett par undersökningar av olika konservatorer kunde konstateras att våra konstverk fått en hel del stryk och att nationens besökare visserligen inte kastat apelsiner på tavlorna, men istället bjudit våra gamla inspektorer på en och annan grogg. Således visade det sig att det inte bara var en eller två tavlor som behövde fräschas upp, utan närmare 33 vilket skulle kosta mer än 200 000 kronor. Med detta facit i hand stod det också klart att vi behövde göra något mer ordentligt och skydda tavlorna. Därför kan man nu vid en närmare undersökning se att det stora flertalet tavlor försetts med s.k. museiglas.

Även en hel del inköp av inventarier o.d. gjordes under både våren och hösten. Bland annat kan nämnas en telefonväxel och en frankeringsmaskin, ett nytt kassaskåp och nya mikrovägsugnar till puben samt nya layoutprogram till redaktionen.

Vid en summering av året kan jag glatt konstatera att nationen sluppit brottas med ekonomiska problem. Således har ämbetsmän och aktiva landsmän kunnat lägga sin kraft och skaparglädje på annat än att hitta nya metoder att spara pengar. Detta har känts mycket skönt och det är härligt att se när nationshuset fylls med entusiaster som engagerar sig i både det ena och det andra, såsom det kritikerrosade spex som sattes upp på Skandiascenen i slutet av året.

Till sist vill jag passa på att tacka mina medkuratorer, ämbetsmän och landsmän för ett fantastiskt och oförglömligt år som 2Q på den bästa av nationer.

Nationsföreningar

IF Trikadien

Ordförande: Erik Isman

HB:s Vänner

Ordförande: Olle Nordberg

Sekreterare: Henrik Ågren

Vännerna från Nyköping

Ordförande: Eva Skarp

Södertälje förening, Telge Tokar

Ordförande: Johanna Åkerfeldt

Sekreterare: Kristina Bäckström

Vännerna från V Sörmland

Ordförande: Patrick Nyberg

Vi från Stan

Ordförande: Jesper Göthe

Strängnäs-föreningen

Ordförande: Jonas Landström

Sekreterare: Nicklas Korsell

Kamraterna från Örebro:

Ordförande: Joakim Kreutz

Torshälla Eskilstuna

Kamratförening:

Ordförande: Erik van Alphen

HB:s Ansörare: Karoline Wiesner

SNQFC: Sofia Ottoson

SISN: Daniel Johansson

Ämbetsförteckning Södermanlands-Nerikes Nation hösten 1999 och våren 2000

Ämbete	Titel	Förnamn	Efternamn	Period
Inspektör	vice Rektor	Leif	Lewin	
Skattmästare	Jur. kand.	Gunnar	Ekman	
Förste kurator	Fil. stud.	Emma	Syrén	
Andre kurator	Jur. stud.	Pontus	Scherp	HT 99
Andre kurator	Jur. stud.	Kristoffer	Löf	VT 00
Tredje kurator	990701-991020			
	Teol.stud	Ulrika	Gustavsson	HT 99
Tredje kurator	991129-991231			
	Fil. stud.	Sofia	Ottosson	HT 99
Tredje kurator	Fil. stud.	Sofia	Ottosson	VT 00
1e fanbärare.	Fil. stud.	Anders	Wahlgren	HT 99
	Jur. stud.	Kristoffer	Nordman	VT 00
2e fanbärare	Jur. stud.	Kristoffer	Nordman	HT 99
	Jur.stud	Stefan	Jansson	VT 00
Antikvarie	Fil. stud.	Sara	Ottosson	
Arkivarie	Fil. stud.	Magnus	Danielson	
Arkivarie	Fil. stud.	Morgan	Malm	VT 00
Besvärskott	Inspektör			
	Nationsjurist	Anders	Frigell	
	Jur. stud.	Gustaf	Lind	
Bibliotekarie	Fil. stud.	Oscar	Fredriksson	
Biblioteksnämnden	Bibliotekarien			
	Andre kurator			
	Arkivarierna			
	Skogsvet.	Carl-Fredrik	Hamilton	HT 99
	Fil. stud.	Morgan	Malm	HT 99
		Karin	Beckman	VT 00
		Astrid	Gustafsson	VT 00
	Fil. stud.	Fredrik	Armerin	
	Jur. stud.	Henrik	Bellander	
	Fil. stud.	Kristin	Drevhammar	
	Jur. stud.	Stefan	Jansson	
	Fil. stud.	Charlotta	Leijonhufvud	
	Fil. stud.	Per	Sandström	
Datorförman	Fil. stud.	Mikael	Lindkvist	
Filmförman	Fil. stud.	Johan	Folke	HT 99
Filmförman	Med.stud.	Johan	Brännström	VT 00
Förvaltningsdirektion	Skattmästaren			
	Förste kurator			
	Andre kurator			

	Tredje kurator			
	Fil. kand.	Agneta	Björnsjö	
	Advokat	Lars	Ekman	
	Redov.	Bo	Lindquist	
	Jur. kand.	Stefan	Ränk	
	Info.rådgiv.	Håkan	Tenelius	
	Direktör	Göran	Ågerup	
Hclgkaffevärd	Agr. Stud.	Sara	Arvidsson	HT 99
	Agr. Stud.	Emma	Eriksson	HT 99
	Jur. stud.	Frida	Rudsander	HT 99
	Fil. stud.	Sofia	Björkvi	VT 00
	Agr.stud	Emma	Eriksson	VT 00
	Jur. stud.	Daniela	Ranna	VT 00
	Jur. stud.	Annemo	Huss	
Hovmästare	Fil. stud.	Camilla	Bohlin	HT 99
	Skogsvet.	Carl Fredrik	Hamilton	HT 99
	Fil. stud.	Jenny	Svensson	HT 99
	Agr.stud	Sara	Arvidsson	VT 00
	Jur. stud.	Susanne	Bärilin	VT 00
	Teol.stud.	Thomas	Neidenmark	VT 00
Idrottsförman	Fil. stud.	Erik	Isman	HT 99
	Jur. stud.	Tobias	Bergkvist	VT 00
Internationell sekr.	Fil. stud.	Ulrika	Åkerstedt	HT 99
	Fil. stud.	Olivia	Kraus	VT 00
	Jur. stud.	Emma	Grimlund	
Klubbmästare	Jur. stud.	Pernilla	Gertéll	HT 99
	Jur. stud.	Mathias	Lindner	HT 99
	Skogsvet.	Carl Fredrik	Hamilton	VT 00
	Fil. stud.	Karin	Stenstam	VT 00
Krönikör	Fil. stud.	Charlotta	Leijonhufvud	HT 99
	Fil. stud.	Erik	Isman	VT 00
Kårmarskalk	Fil. stud.	Sara	Lindblom	HT 99
	Fil. stud.	Anders	Wahlgren	VT 00
Kördirektör	Fil. stud.	Amelie	Lind	
Miljöförman	Fil. stud.	Matthis	Geitmann	
Musikanförare	Fil. stud.	Karoline	Wiesner	
Nationsfotograf	Fil. stud.	Sai-Wing	Cheung	HT 99
	Fil. stud.	Karl	Wijk	VT 00
Nationsfullmäktige	Inspektör			
	Proinspektör			
	Skattmästaren			
	Förste kurator			
	Andre kurator			
	Tredje kurator			
	Programvärdar			

	Programsekr.			
	Klubbverket			
	Nationsnämnden			
Nationskaplan	Teol. kand. Jakob	Bäcklund		
Nationsnämnden	Förste kurator			
	Andre kurator			
	Tredje kurator			
	Fil. stud. Magnus	Danielson		
	Jur. stud. Peter	Forsgren		
	Fil. stud. Anna	Garvander		
	Skogsvet. Carl Fredrik	Hamilton		
	Jur. stud. Tomas	Henning		
	Fil. stud. Erik	Isman		
	Fil. stud. Ida	Robson		
	Fil. stud. Mikael J	Zaar		
Nationsn. suppl.	Fil. stud. Michell	Julin		
	Fil. stud. Jesper	Sagebrand		
Nämndsekreterare	Jur. stud. Kristoffer	Löf	HT 99	
	Fil. stud. Louise	Holm	VT 00	
Närradioförmän	Fil. stud. Laura	Kalajoki	HT 99	
	Jur. stud. Marta	Obminska	HT 99	
	Jur. stud. Robert	Johansson	VT 00	
	Jur. stud. Christoffer	Stavenow	VT 00	
PR-förmän	Fil. stud. Ida	Robson	HT 99	
	Fil. stud. David	Samuelsson	VT 00	
	Fil. stud. Stefan	Hansson		
Programsekr.	Fil. stud. Karin	Stenstam	HT 99	
	Fil. stud. Ulrika	Åkerstedt	VT 00	
Programvärd	Fil. stud. Anders	Johansson	HT 99	
	Fil. stud. Karolina	Nilsson	HT 99	
	Fil. stud. Erik	Isman	VT 00	
	Fil. stud. Mathias	Lindner	VT 00	
Recentiorsförmän	Agr. Stud. Sara	Arvidsson	HT 99	
	Jur. stud. Annemo	Huss	VT 00	
	Agr. Stud. Emma	Eriksson		
Redaktör	Fil. stud. Märta	Hulth		
	Fil. stud. Mikael J	Zaar		
Restaurangvärd	Fil. stud. Peter	Du Rietz	HT 99	
	Fil. stud. Erik	Isman	HT 99	
	Fil. stud. Sai-Wing	Cheung	VT 00	
	Fil. stud. Johan	Folke	VT 00	
Seniorfören. Ordf.	Skribent Jan-Olof	Smedberg		
Spexdirektör	Fil. stud. Carl Johan	Hamilton		
Stadgeutskottet	Fil. stud. Magnus	Danielson	HT 99	
	Jur. stud. Kristoffer	Löf	HT 99	

	Fil. stud. Per	Sandström	HT 99	
	Jur. stud. Robert	Johansson	VT 00	
	Jur. stud. Frida	Rudsander	VT 00	
Stipendienämnden	Förste kurator			
	Stipendiesekr.			
	Fil. stud. Elin	Hyltner	HT 99	
	Fil. stud. Patrick	Lindevall	HT 99	
	Fil. stud. Carolina	Dubowicz	VT 00	
	Jur. stud. Stefan	Jansson	VT 00	
	Fil. stud. Sara	Nordström	VT 00	
	Fil. stud. Anders	Wahlgren	VT 00	
	Jur. stud. Catharina	Adlercreutz		
	Fil. stud. Kristin	Drevhammar		
	Med. stud. Hanne	Gunnarsson		
	Jur. stud. Stefan	Jansson		
Stipendiesekreterare	Farm. stud. Behnosh	Fakhri	HT 99	
	Fil. stud. Patrick	Lindevall	VT 00	
Sånganförmän	Fil. stud. Jan	Silvergren	HT 99	
	Fil. stud. Michell	Julin	VT 00	
Teaterdirektör	Fil. stud. Sara	Haglund	HT 99	
	Fil. stud. Stina	Stenquist	VT 00	
Tisdagsvärd	Fil. stud. Karolina	Nilsson	HT 99	
	Fil. stud. Johanna	Åkerfeldt	HT 99	
	Fil. stud. Alexandra	Andersson	VT 00	
	Fil. stud. Anna	Zeidler	VT 00	
Torsdagsvärd	Fil. stud. Carolina	Dubowicz	HT 99	
	Fil. stud. Sara	Nordström	HT 99	
	Fil. stud. Kajsa	Bennbom	VT 00	
	Fil. stud. Olivia	Kraus	VT 00	
Valutskottet	Förste kurator			
	Jur. stud. Emma	Grimlund	HT 99	
	Skogsvet. Carl Fredrik	Hamilton	HT 99	
	Fil. stud. Märta	Hulth	HT 99	
	Fil. stud. Erik	Isman	HT 99	
	Fil. stud. Birgitta	Schulze	HT 99	
	Jur. stud. Christoffer	Stavenow	HT 99	
	Jur. stud. Arvid	Strömberg	HT 99	
	Fil. stud. Märta	Hult	VT 00	
		Mikaela	Lindberg	VT 00
	Teol. Stud. Thomas	Neidenmark	VT 00	
	Fil. stud. Birgitta	Schulze	VT 00	
	Fil. stud. Stefan	Hansson		
	Fil. stud. Anders	Johansson		
	Jur. stud. Robert	Johansson		
	Fil. stud. Karin	Stenstam		

Nya medlemmar i Seniorföreningen sedan förra Majhälsningen:

Ständiga:

Fil.stud. Magnus Danielson
Norrtäljeg. 9 A, 3 tr
753 27 UPPSALA

Fil.stud. Louise Holm
S:t. Larsg. 6 B
753 11 UPPSALA

Teol.stud.
Thomas Neidenmark
Prästg. 30
752 28 UPPSALA

Lars Ericson
Grevg. 26
114 53 STOCKHOLM

Gabriella Smedberg
Hanstawiiks säteri
151 52 SÖDERTÄLJE

Adj. Karl-Göran Jonasson
Storg. 6 D
820 10 ARBRÅ

Leg.läk. Göran Friggell
Väderkvarnsg. 33 A
753 26 UPPSALA

Jur.kand. Ulf Nilsson
c/o Pettersson,
Katrinebergsbacken 28, 6 tr.
117 61 STOCKHOLM

Fil.stud. Ulrika Gustafson
S:t. Larsg. 6 B
753 11 UPPSALA

Jur.stud. Pernilla Gertell
S:t. Larsg. 6 B
753 11 UPPSALA

Jur.stud. Mathias Lindner
S:t. Larsg. 6 B
753 11 UPPSALA

Jur.stud Peter Forsgren
Krongatan 6B
752 38 Uppsala

Kristoffer Löf
Sankt Larsgatan 6B
753 11 Uppsala

Sofia Ottosson
Sankt Larsgatan 6B
753 11 Uppsala

Karin Stenstam
S:t. Johannesg. 34 C
752 33 Uppsala

Carl-Fredrik Hamilton
Luthagsesplanaden 24 D,nb
752 24 Uppsala

Årsbetalande:

Underwriter Sten Dumell
Fägringsbrinken 9
163 46 SPÅNGA

Bolagsjurist Eva Widgren
S:t. Eriksg. 17
112 39 STOCKHOLM

Martin Hammarström
Malmgårdsv. 28, nb.
116 38 STOCKHOLM

Helena Lindskog
Sernanders väg 3:215
752 61 UPPSALA

Viktor Näslund
Stureg. 12 B - 053
753 14 UPPSALA

Ändring från års- betalande till ständig medlem:

Ulla Burmeister
Bergsv. 5
735 33 SURAHAMMAR

Stefan Andersson
Alströmerg. 51, 3 tr.
112 47 STOCKHOLM

Fillic. Klas Elmgren
Tiundag. 47
752 30 UPPSALA

Rolf Du Rietz
Kålsängsgränd 4 D
753 19 UPPSALA

Hans Ericsson
Vikingag. 27, 3 tr.
113 42 STOCKHOLM

Anders Eriksson
Tiundag. 45, 2 tr.
752 30 UPPSALA

FD Per Dahl
Wrangels väg 20 A
178 33 EKERÖ

Ulrika Ottenby
Kungsängsg. 53 C
753 18 UPPSALA

Magnus Atterfors
Helgalunden 9
118 58 STOCKHOLM

Patrik Nilsson
Näckrosv. 5, 5 tr.
169 37 SOLNA

Anders Olsson
Kronobergsg. 15, 4 tr.
112 38 STOCKHOLM

Civilek., MCSE
Lars Gustafsson
Fristadstorget 1
632 20 ESKILSTUNA

Karin Molander-Danielsson
Fridhem Karby
741 95 KNIVSTA

Annie Ramsay-Aigrot
35 A, rue Geiler 67000
Strasbourg
FRANKRIKE

Anders Hessel
Eddag. 6
753 32 UPPSALA